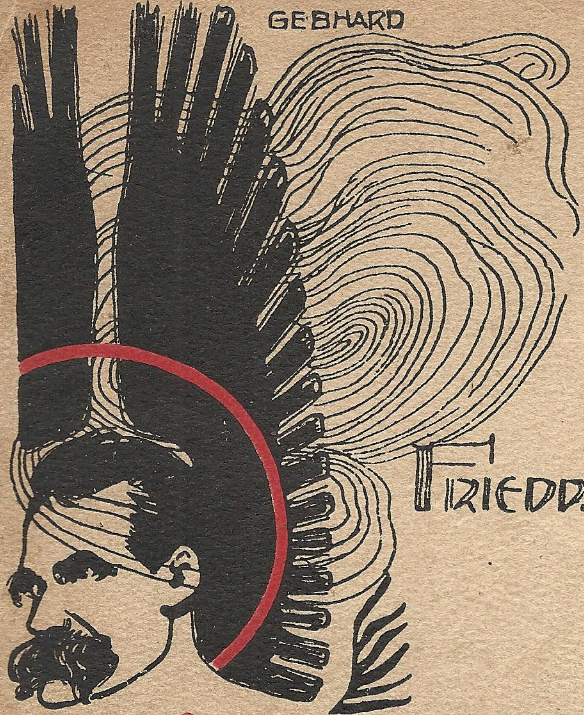

FRIEDRICH NIETZSCHE

ANTIKRISTUS

Suomentanut
aarni Kouta

ANTIKRISTUS

ARVOSTELUKOE KRISTINOPISTA

FRIEDRICH NIETZSCHE

ANTIKRISTUS

ARVOSTELUKOE KRISTINOPISTA

SUOMENTANUT
AARNI KOUTA

KUSTANTAJA
VIHTORI KOSONEN, HELSINKI

HELSINKI, 1908
VIHTORI KOSOSEN KIRJAPAINO

ALKULAUSE.

Tämä kirja kuuluu harvimmille. Tuskin yksikään sen lukijoista on vielä syntynyt. Ne ovat niitä, jotka ymmärtävät Zarathustrani: kuinka saisin sekoittaa itseäni sellaisiin, jotka jo tänään saavat kuulijoita? — Vasta ylihuomenna on minun aikani. Muutamat syntyvät isän kuoltua.

Ne ehdot, joilla minua ymmärretään, ja ymmärretään silloin välttämättömästi, — vain liian hyvin ne tunnen. Tulee olla rehellinen henkisissä asioissa aina kovuuteen saakka kestääkseen vain edes totisuuttani, intohimoani. Tulee olla tottunut vuorilla elämään — näkemään viheliäisen loruilun politiikasta ja kansojen itsekkäisyydestä allaan. Täytyy olla tullut välinpitämättömäksi, ei saa milloinkaan kysyä hyödyttääkö totuus, tuleeko se jollekin turmioksi... Väkevyyden mielihalu kysymyksiin, joihin ei yhdelläkään ole tänään rohkeutta; rohkeus kiellettyyn; ennakoltamääräys labyrinttiin. Seitsemän yksinäisyyden tunteminen. Uudet korvat uutta soittoa kuulemaan. Uudet silmät etäisintä näkemään. Uusi omatunto tähän saakka vaienneille totuuksille. Ja tahto ekonomiaan suurissa piirtein: säilyttää voimansa, ihastuksensa koossa... Kunnioituksen

itseään kohtaan; rakkauden itseensä; ehdottoman vapauden itseään kohtaan...

Hyvä! nämä yksin ovat minun lukijoitani, oikeita lukijoitani, ennaltamäärättyjä lukijoitani: mitä jäännöksestä? — Jäännös on vain ihmiskunta. — Tulee nousta ihmiskuntaa ylemmäksi voiman, sielunkorkeuden, — ylenkatseen kautta...

Friedrich Nietzsche.

1.

— Katsokaamme toisiamme kasvoihin. Me olemme pohjanperäläisiä, — me tiedämme kyllin hyvin, kuinka erillämme me elämme. „Et maata, et vettä myöten ole löytävä tietä pohjanperäläisten luo“: sen tiesi jo Pindarus meistä. Tuollapuolen Pohjolaa, jäätä, kuolemaa — meidän elämämme, meidän onnemme... Me olemme löytäneet onnen, tiedämme tien, me löysimme käytävän labyrintin vuosituhansista. Ken löysi sen muutoin? — Ehkä moderni ihminen? — „En tiedä tietä ulos enkä sisälle; olen kaikkea, mikä ei tiedä tietä ulos eikä sisälle“ — huokaa moderni ihminen... Tästä modernisuudesta me tulimme sairaiksi, — lahosta rauhasta, pelkurimaisesta kompromissista, modernin myöntämisen ja kieltämisen koko siveellisestä saastasta. Tämä sydämen suvaitsevaisuus ja laajuus, joka „antaa anteeksi“ kaiken, koska se „ymmärtää“ kaiken, on meille sciroccoa. Mieluummin elää jäässä kuin modernien hyveiden ja muiden etelätuulten joukossa!... Me kyllä olimme urhoollisia, me emme säästäneet itseämme emmekä toisia: mutta me emme tienneet pitkään aikaan, mihin käyttää urhoollisuuttamme. Me kävimme synkiksi, meitä kutsuttiin fatalisteiksi. Meidän kohtalomme — oli runsaus, jännitys, voimien patoutuminen. Me janosimme salamaa ja tekoja, me pysyttelimme kauimpana raihnaiden onnesta, „taipumisesta“... Ukkosta oli ilmassamme, luonto, jonka me muodostamme, pimeni

— sillä meillä ei ollut yhtään tietä. Onnemme kaava: on, ei, suora viiva, päämaali...

2.

Mikä on hyvää? — Kaikki, mikä kohottaa vallantuntoa, tahtoa valtaan, valtaa itseään ihmisessä.

Mikä on huonoa? — Kaikki, mikä syntyy heikkoudesta.

Mikä on onni? — Tunto siitä, että valta kasvaa, — että vastarinta tulee voitetuksi.

Ei tyytyväisyyttä, vaan enemmän valtaa; ei rauhaa yleensä, vaan sotaa; ei hyvettä, vaan kuntoa (hyve renessansityylillä, *virtù,* moraalin myrkystä vapaa hyve).

Heikkojen ja epäonnistuneiden tulee käydä perikatoon: meidän ihmisrakkautemme ensimäinen käsky. Ja heitä on siihen vielä autettavakin.

Mikä on vahingollisempaa kuin jokainen pahe? Teon sääli epäonnistuneita ja heikkoja kohtaan — kristinoppi...

3.

Kysymys siitä, mikä ihmisen vapauttaisi olennoiden järjestysjaksosta, ei ole se problemi, jonka tässä esitän (— ihminen on lopputulos —): vaan mitä ihmistyyppiä tulee kasvattaa, tulee tahtoa korkeampiarvoisena, elämän-ansaitsevampana, tulevaisuudesta tietoisampana tyyppinä.

Tämä korkeampiarvoinen tyyppi on jo usein kyllä ollut olemassa: mutta onnensattumana, poikkeuksena, ei milloinkaan tarkoitettuna. Pikemmin on häntä

juuri enin peljätty, hän on tähän saakka ollut miltei kammotus; — ja tämän kammon pohjalla toivottiin, kasvatettiin, saavutettiin päinvastainen tyyppi: kotieläin, laumaeläin, sairas eläin ihminen, — kristitty...

4.

Ihmiskunta ei osoita kehitystä parempaan tai voimakkaampaan tai korkeampaan siten kuin tänään uskotaan. „Edistyminen“ on vain moderni idea, s. o. väärä idea. Nykyajan europalainen on arvoltaan paljon alempi renessansin europalaista; edelleenkehittyminen ei valitettavasti kyllä ole välttämättömästi lainkaan kohoamista, ylenemistä, vahvistumista.

Toisessa merkityksessä sattuu kauimpana toisistaan olevissa paikoissa maanpinnalla ja mitä erilaisimmissa kultuurioloissa onnellisia yksityistapauksia, jotka todellakin synnyttävät korkeamman tyypin: tyypin, joka suhteessaan ihmiskuntaan kokonaisuudessaan on jonkunlainen yli-ihminen. Sellaiset suuren, suotuisan kehityksen onnensattumat ovat alati olleet mahdollisia ja tulevat ehkä alati olemaankin. Ja suotuisien olosuhteiden vallitessa voivat kokonaiset suvut, heimot, kansatkin esittää sellaisia sattumia.

5.

Ei tule koristella ja kaunistella kristinoppia: se on käynyt sotaa henkeen ja veriin tätä korkeampaa ihmistyyppiä vastaan, se on kironnut tämän tyypin kaikki perusvaistot, se on näistä vaistoista siivilöinyt esiin pahan olemuksen, pahan olennon: voimakkaan ihmisen

tyypillisesti hyljättävänä, „hylkiönä“. Kristinoppi on asettunut kaiken heikon, matalan, epäonnistuneen puolelle, se on tehnyt vihamielisyyden voimakkaan elämän itsesäilytysvaistoa vastaan ihanteeksi; se on turmellut myös henkisesti voimakkaimpien luonteiden järjen opettamalla, että henkisyyden korkeimmat arvot ovat käsitettävät syntisiksi, harhauttaviksi, kiusauksiksi. Surkuteltavin esimerkki tästä on Pascalin turmeltuminen, hänen, joka uskoi perisynnin turmelleen hänen järkensä, vaikka hänen järkensä olikin hänen kristinuskonsa turmelema! —

6.

Kiusallinen, hirvittävä näytelmä on minulle avautunut: ihmisen turmeltuneen tilan edestä olen vetänyt esiripun. Tämä sanani on turvattu siltä epäluulolta, että siinä voisi piillä siveellinen syytös ihmistä vastaan. Sanani on — tahtoisin vielä kerran alleviivata sen — moraalin myrkystä vapaa: ja siihen määrin, että voimakkaimmin tunnen tämän turmeltuneen tilan juuri siinä, missä tähän saakka itsetietoisimmin on tavoitettu „hyvettä“, „jumalallisuutta“. Minä tarkoitan, sen huomaa heti, turmeluksella dekadensia: väitän, että kaikki arvot, joissa ihmiskunta nyt lausuu korkeimmat toiveensa, ovat dekadensiarvoja.

Kutsun silloin sitä eläintä, sukua, yksilöä turmeltuneeksi, kun se kadottaa vaistonsa, kun se valitsee, kun se pitää parempana sitä, mikä sitä vahingoittaa. „Korkeampien tunteiden“, „inhimillisten ihanteiden“ historia — ja mahdollista on, että minun täytyy kertoa se — selittäisikin melkein sen, miksi ihminen on niin turmeltunut. Pidän elämää kasvavuuden, itsesäilytyksen, voimankokoamisen, vallan vaistona: missä tahtoa

valtaan puuttuu, siellä alkaa alentuminen. Väitän, että ihmiskunnan kaikilta korkeimmilta arvoilta puuttuu tätä tahtoa, — että alentumisarvot, nihilistiset arvot hallitsevat pyhimpien nimien varjossa.

7.

Kristinoppia kutsutaan säälin uskonnoksi. — Sääli on toonillisten affektien vastakohta, jotka kohottavat elämäntunnon energiaa: se vaikuttaa depressiivisesti. Sääliessä kadotetaan voimaa. Sääli suurentaa ja tekee moninkertaiseksi ne voimanmenetykset, joita jo kärsimys tuottaa elämälle. Sääli tekee itse kärsimyksen tarttuvaksi; muutamissa olosuhteissa voidaan sillä saavuttaa elämän ja elämänenergian yleinen menetys, joka on absurdissa suhteessa syynsä määrään (— kuten natsarealaisen kuolema). Tämä on ensimäinen näkökanta; mutta on olemassa vielä tärkeämpiä. Jos sääli mitataan niiden reaktsioonien arvon mukaan, joita sillä on tapana synnyttää, näyttäytyy sen elämälle vaarallinen luonne vieläkin selvemmässä valossa. Sääli ehkäisee suuressa kokonaisuudessa kehityksen lakia, joka on valinnan laki. Se säilyttää sitä, mikä on perikatoon kypsää, se esiintyy elämän rappeutuneiden ja tuomittujen hyväksi, se antaa kaiken epäonnistuneen runsaudella, jota se säilyttää elämässä, elämälle itselleen synkän ja problemaattisen leiman. Sääliä on uskallettu kutsua hyveeksi (— jokaisessa ylhäisessä moraalissa sitä pidetään heikkoutena —); on menty pitemmälle, siitä on tehty hyve, kaikkien hyveiden pohja ja synty, — kuitenkin, se tulee alati muistaa, vain yhden filosofian näkökannalta, joka oli nihilistinen, joka kirjoitti kilpeensä elämän kieltämisen. Schopenhauer oli täydellisesti

oikeutettu siihen: säälillä kiellefään elämä, tehdään kieltämisen arvoisemmaksi, — sääli on sovellutettua nihilismiä. Vielä kerran sanottuna: tämä depressiivinen ja tarttuva vaisto ehkäisee niitä vaistoja, jotka tarkoittavat elämän säilyttämistä ja arvossa ylentymistä: se on sekä kurjuuden monistajana että kaikkien kurjien säilyttäjänä dekadensin kiiruhtamisen parhaita keinoja, — sääli houkuttelee tyhjään „ei-mitään"!... Ei sanota „ei-mitään": sanotaan sen sijaan „tuollapuolen"; tai „jumala"; tai „tosi elämä"; tai Nirvana, lunastus, autuus... Tämä uskonnollis-moraalisen luontoperäisen taipumuksen synnyttämä viaton kaunopuheisuus osoittautuu heti paljon vähemmän viattomaksi, jos ymmärtää, mikä tarkoitusperä tässä on kietoutunut ylevien sanojen vaippaan: elämälle vihollismielinen tarkoitusperä. Schopenhauer oli vihollismielinen elämälle: senvuoksi kävi sääli hänelle hyveeksi... Aristoteles piti, kuten tiedetään, sääliä sairaloisena ja vaarallisena tilana, jota oli toisinaan hyvä herättää purgatiivia käyttämällä: hän käsitti tragedian purgatiivina. Elämänvaisto vaatii todellakin, että etsitään keino, jolla kerrankin saadaan puhkaistuksi se säälin sairaloinen ja vaarallinen patoutuminen, josta Schopenhauer (ja valitettavasti kyllä kirjallinen ja taiteellinen dekadensimmekin, Pietarista Parisiin, Tolstoista Wagneriin) on todistuksena. Meidän epäterveellisessä modernisuudessamme ei mikään ole epäterveellisempää kuin kristillinen sääli. Tässä olla lääkärinä, tässä olla heltymätön, tässä käyttää veistä — se on meidän tehtävämme, meidän ihmisrakkautemme on sitä laatua, me olemme siten filosoofeja, me pohjanperäläiset! — — —

8.

On välttämätöntä selittää, minkä me tunnemme vastakohdaksemme: — teoloogit ja kaiken, jolla on teoloogiverta ruumiissaan — koko filosofiamme... On täytynyt nähdä vaara läheltä, vielä paremmin, on täytynyt elää se itsessään, on täytynyt sen aiheuttamana olla lähellä perikatoa, jotta ei enää tajuaisi mitään leikkiä, kun tästä on kysymys (— herrojen luonnontutkijoiden ja fysioloogien vapaa-ajattelu on minusta pilaa, heiltä puuttuu intohimo näissä asioissa, siitä kärsiminen —). Tämä verenmyrkytys ulottuu paljon pitemmälle kuin uskotaan: olen löytänyt „pöyhkeyden" teoloogivaistoa kaikkialla, missä nykyään pidetään itseään idealistina, — missä korkeamman alkuperän nojalla vaaditaan oikeutta katsella ylimielisesti ja vieraasti todellisuutta... Idealistilla on, aivan kuin papilla, kaikki suuret käsitteet käsillä (— eikä ainoastaan käsillä!), hyväntahtoisesti halveksien hän viskaa ne „ymmärrystä", „aisteja", „kunniaa", „hyvinvointia", „tiedettä" vastaan, hän näkee kaiken tuollaisen allaan, vahingollisina ja viettelevinä voimina, joiden yllä „henki" leijailee itsestään-puhtaana: — ikäänkuin eivät nöyryys, siveys, köyhyys, sanalla sanoen pyhyys, olisi vahingoittaneet elämää tähän saakka äärettömän paljon enemmän kuin mitkään kauheudet ja paheet... Puhdas henki on puhdas valhe... Niin kauan kuin pappia, tuota ammatillista elämänkieltäjää, elämänsoimaajaa, elämänmyrkyttäjää, pidetään korkeampilajisena ihmisenä, ei ole yhtään vastausta kysymykseen: mikä on totuus? Totuus on asetettu jo päälaelleen, kun tyhjyyden ja kieltämisen itsetietoinen puoltaja on tunnustettu „totuuden" edustajaksi...

9.

Tätä teoloogivaistoa vastaan minä käyn sotaa: olen löytänyt sen jäljet kaikkialla. Kenellä on teoloogiverta suonissaan, hän asettuu alusta alkaen kieroon ja epärehelliseen asemaan kaikkiin olioihin nähden. Paatosta, joka tästä kehittyy, kutsutaan uskoksi: suljetaan silmät kerta kaikkiaan näkemästä omaa itseään, jotta ei kärsittäisi parantumattoman valheellisuuden näöstä. Tästä kaikkiin olioihin nähden virheellisestä optiikasta tehdään itselleen moraali, hyve, pyhyys, hyvä omatunto ja väärinnäkeminen liitetään yhteen, — vaaditaan, ettei muunlainen optiikka saa enää olla minkään arvoinen, sittenkuin oma on tehty korkeasti pyhäksi nimillä „jumala", „lunastus", „iankaikkisuus". Olen kaivanut teoloogivaiston esiin kaikkialta: se on enin levinnyt, alkuperäisimmän maanalainen valheellisuuden muoto mitä maanpäällä on. Mitä teoloogi pitää totena, sen täytyy olla väärää: siinä on miltei totuuden kriteriumi. Hänen alin itsesäilytysvaistonsa kieltää, ettei todellisuus yhdessä ainoassakaan kohdassa pääse arvoonsa, ei edes tule kysymykseenkään. Niin pitkälle kuin teoloogivaikutusta riittää, on arvojen arvioiminen asetettu päälaelleen, ovat käsitteet „tosi" ja „väärä" sekoitetut: mikä elämälle on vahingollisinta, sitä kutsutaan täällä „todeksi", mikä nostaa, kohottaa, myöntää, vanhurskauttaa elämän ja tekee sen voitolliseksi, sitä kutsutaan „vääräksi"... Jos sattuu, että teoloogit ruhtinaiden (tai kansojen —) äänettömällä suostumuksella tavoittavat valtaa, niin älkäämme epäilkö, mitä joka kerta pohjalla tapahtuu: tahto loppuun, nihilistinen tahto tahtoo valtaan...

10.

Saksalaiset ymmärtävät minut heti, jos sanon, että teoloogiveri on turmellut filosofian. Protestanttinen pappi on saksalaisen filosofian isoisä, protestantisuus itse sen *peccatum originale*. Protestantisuuden määritelmä: kristinopin — ja järjen — toispuolinen halvaantuminen... Ei tarvitse lausua muuta kuin sana „Tübinger-Stift“ käsittääkseen, mitä saksalainen filosofia oikeastaan on — salakavalaa teologiaa... Svaabit ovat Saksan parhaat valhettelijat, he valhettelevat viattomasti... Mistä se riemu, joka Kantin esiintyessä valtasi Saksan oppineen maailman, jonka jäsenistä kolme neljäsosaa on papin- ja opettajanpoikia, — mistä tuo saksalainen vakaumus, joka herättää vastakaikua vielä tänään, että Kantin kautta olisi tapahtunut käännös parempaan? Saksalaisen oppineen teoloogivaisto vainusi, mikä nyt jälleen oli mahdollista... salatie vanhaan ihanteeseen oli auki, käsite „tosi maailma“, moraalikäsite maailman esanssina (— nämä kaksi eniten onnettomuutta tuottavaa erhetystä mitä on olemassa!) olivat uudelleen, kiitos olkoon kavalan-viisaan epäilyn, ainakin kumoamattomia, vaikkakaan niitä ei voinut todistaa... Järki, järjen oikeus ei ulotu niin etäälle... Todellisuus oli tehty „näennäisyydeksi“; kokonaan valheteltu maailma, olemisen maailma, oli tehty todellisuudeksi... Kantin menestys on vain teoloogimenestystä: Kant oli, kuten Luther, kuten Leibniz, saksalaisen itsessään tahdittoman rehellisyyden lisähillike — —

11.

Vielä sana Kantia vastaan moralistina. Hyveen tulee olla meidän keksintöämme, meidän personal-

linen puolustuksemme ja tarpeemme: kaikissa muissa tapauksissa se on vaara. Mikä ei ole elämämme ehtona, se vahingoittaa sitä: hyve, joka perustuu ainoastaan kunnioituksentunteeseen „hyve“ käsitettä kohtaan, kuten Kant tahtoi, on vahingollinen. „Hyve“, „velvollisuus“, „hyvä itsessään“, hyvä, jolla on personattomuuden ja yleispätevyyden leima — houre, jossa rappeutuminen, elämän viimeinen voimain loppuminen, königsbergiläinen kiinalaisuus saa ilmaisumuotonsa. Säilymisen ja kasvamisen sisimmät lait vaativat päinvastoin, että kukin keksii itselleen oman hyveensä, oman kategoorisen imperatiivinsa. Kansa käy perikatoon, jos se sekoittaa oman velvollisuutensa velvollisuuskäsitteeseen yleensä. Mikään ei hävitä perinpohjaisemmin, syvemmin kuin personaton „velvollisuus“, uhri abstraktsioonin Molokille. — Oi, että Kantin kategoorista imperatiivia ei ole huomattu elämälle vaaralliseksi!... Teoloogivaisto yksin otti sen turviinsa! Teon, johon elämänvaisto pakottaa, todistaa mielihalu oikeaksi teoksi: ja tämä nihilisti, jolla oli kristillis-dogmaattiset sisälmykset, piti mielihalua vastaväitteenä... Mikä turmelee pikaisemmin kuin työnteko, ajatteleminen, tunteminen ilman sisällistä tarvetta, ilman syvästi personallista valintaa, ilman mielihalua? „velvollisuuden“ automaattina? Se on aivan yksinkertaisesti dekadensin resepti, vieläpä idioottisuuden... Kant tuli idiootiksi. — Ja hän oli Goethen aikalainen! Tätä hämähäkkiluonnetta pidettiin saksalaisena filosoofina, — pidetään yhä vielä!... En tahdo sanoa, mitä saksalaisista ajattelen... Eikö Kant pitänyt Ranskan vallankumousta siirtymisenä epäorganisesta valtiomuodosta organiseen? Eikö hän ole miettinyt, löytyykö tapausta, jota ei voi selittää muutoin, kuin että ihmiskunnalla on joku moraalinen taipumus, niin että sillä „ihmiskunnan tendensi hyvään“ on kerta kaikkiaan todistettu? Kantin vastaus: se

on „vallankumous“. Kaikessa harhaanosuva vaisto, luonnonvastainen vaistona, saksalainen dekadensi filosofiana — siinä Kant! —

12.

Erotan pari skeptikkoa, säädyllisen tyypin filosofian historiassa: mutta jäännös ei tunne intellektuaalin rehellisyyden ensimäisiä vaatimuksia. He kaikki tyyni tekevät kuin naiset, kaikki nämä suuret haaveksijat ja ihme-eläimet, — he pitävät „kauniita tunteita“ jo todistuskappaleena, „pullistunutta rintaa“ jumaluuden palkeina, vakuutusta totuuden kriteriumina. Lopuksi vielä on Kant, „saksalaisessa viattomuudessa“, koettanut „käytännöllisen järjen“ käsitteessä tehdä tieteelliseksi tämän korruptsioonin muodon, tämän intellektuaalin omantunnon puutteen: hän keksi erityisen järjen siihen kohtaan, jolloin ei tarvitse huolehtia järjestä, nimittäin silloin kuin moraali, silloin kuin ylhäinen vaatimus „sinun täytyy“ korottaa äänensä. Jos ajatellaan, että melkein kaikkien kansojen filosoofit ovat papillisen tyypin edelleenkehitystä, silloin ei enää hämmästytä tämä pappien perintö, tämä vääristely itseään kohtaan. Kun on pyhiä tehtäviä hallussaan, esim. tehdä ihmiset paremmiksi, pelastaa, lunastaa heidät, kun kantaa povessaan jumaluutta, on tuonpuolisen imperatiivin puhetorvi, silloin on jo ulkopuolella kaikkia arvioimisia, jotka vain ovat järjellisiä, — itse jo sellaisen tehtävän pyhittämänä, itse jo korkeamman järjestyksen tyyppinä!... Mitä kuuluu tiede pappiin? Hän on liian korkealla siihen nähden! — Ja pappi on hallinnut tähän saakka! — Hän määräsi käsitteen „tosi“ ja „valhe“!...

13.

Älkäämme väheksikö sitä: m e i t s e, me vapaat henget, olemme jo „kaikkien arvojen uudestaan arvioimista“, ilmielävä sodan- ja voitonjulistus kaikkia vanhoja „tosi“ ja „valhe“ käsitteitä vastaan. Arvokkaimmat tiedot löydetään viimeiseksi; mutta arvokkaimmat tiedot ovat m e t o o d i t. Nykyaikaisen tieteellisyytemme k a i k k i metoodit, k a i k k i edellytykset ovat vuosituhansien kuluessa olleet syvimmän ylenkatseen esineenä: niiden takia oli suljettu pois kaikkien „kunniallisten“ ihmisten seurasta — pidettiin „jumalan vihollisena“, totuuden halveksijana, „riivattuna“. Tieteelliseltä luonteelta oli Tshandalaa . . . Ihmiskunnan koko paatos on ollut vastassamme — sen käsite siitä, mitä totuuden t u l e e olla, mitä totuuden palveluksen t u l e e olla: jokainen „sinun täytyy“ on tähän saakka ollut meitä vastaan kohdistettu... Meidän objektimme, meidän menettelytapamme, meidän hiljainen, varovainen, epäileväinen tapamme — kaikki on tuntunut ihmiskunnasta täydellisesti arvottomalta ja halveksittavalta. — Viimein saattoi täydellä syyllä kysyä itseltään, eikö se ole oikeastaan ollut esteettinen maku, joka on pitänyt ihmiskuntaa niin pitkäaikaisessa sokeudessa: se vaati totuudelta p i t t o r e s k i a vaikutusta, samoin vaati se tietäväiseltä, että hän vaikuttaisi voimakkaasti aisteihin. Meidän h ä v e l i ä i s y y t e m m e on ollut sille kaikkein vastenmielisintä... Oi, kuinka hyvin he käsittivät sen, nämä jumalan kalkkunakukot — —

14.

Me olemme muuttuneet. Me olemme kaikessa käyneet häveliäämmiksi. Me emme johda enää ihmisen

alkuperää „hengestä", „jumaluudesta", me olemme asettaneet hänet takaisin eläinten joukkoon. Hän on meistä voimakkain eläin, koska hän on viekkain: seurauksena siitä on hänen henkisyytensä. Toiselta puolen me suojelemme itseämme eräästä turhamaisuudesta, joka tässäkin voisi tahtoa herätä jälleen eloon: siitä turhamaisuudesta, että ihminen olisi ollut eläinmaailman kehityksen suuri salatarkoitus. Hän ei ole suinkaan mikään luomisen kruunu, jokainen olento on hänen rinnallaan samallaisella täydellisyyden asteella ... Ja väittäessämme tätä, me väitämme vielä liikaa: ihminen on, suhteellisesti katsottuna, epäonnistunein eläin, sairaloisin, vaistoistaan vaarallisimmin eksynyt — tosin, lukuunottaen kaiken tämän, myöskin mieltäkiinnittävin! — Mitä eläimiin tulee, on Descartes ensimäisenä kunnioitettavalla rohkeudella uskaltanut ajatella, että eläin on ymmärrettävissä koneena: koko fysiologiamme panee parhaansa tämän väitteen todistamiseksi. Loogillisesti menetellen me emme aseta ihmistäkään ulkopuolelle, kuten Descartes vielä teki: mitä tänään on yleensä ihmisestä ymmärretty, ulottuu tasan niin etäälle kuin häntä on ymmärretty mekaanisena ilmiönä. Muinoin annettiin ihmiselle, korkeamman järjestyksen hänelle suomana myötäjäislahjana, „vapaa tahto": tänään olemme riistäneet häneltä tahdonkin siinä mielessä, ettei siinä ole enää mitään valtaa ymmärrettävissä. Vanha sana „tahto" on vain kelvollinen ilmaisemaan resultantia, jonkunlaista yksilöllistä reaktsioonia, joka välttämättömästi seuraa osittain ristiriitaisten, osittain yhteensointuvien kiihoitusten paljoutta: — tahto ei „toimi" enää, ei „pane liikkeeseen" enää ... Muinoin nähtiin ihmisen tietoisuudessa, „hengessä", todistus hänen korkeammasta alkuperästään, hänen jumalallisuudestaan; jotta ihminen täydellistyisi, neuvottiin häntä kilpikonnan lailla kätkemään aistinsa sisäänsä, katkaisemaan siteet maalliseen, heittä-

mään yltään kuolevainen verho: silloin jäisi pääasia hänestä jäljelle, „puhdas henki". Me olemme tässäkin suhteessa johtuneet parempiin ajatuksiin: tietoisuuden kyky — „henki" on meille juuri organismin suhteellisen epätäydellisyyden oire, vain koe, hapuileminen ja hairahtuminen, voimainponnistus, jossa kulutetaan turhaan suurta hermovoimaa, — me kiellämme, että mitään voidaan tehdä täydelliseksi, niin kauan kuin se tehdään tietoisesti. „Puhdas henki" on puhdas tuhmuus: ellemme ota lukuun hermorakennetta ja aisteja, niin me erhetymme laskussamme — siinä kaikki!...

15.

Kristillisellä moraalilla ja kristinuskolla ei ole yhtään kosketuskohtaa todellisuuden kanssa. Yksinomaan kuvitteellisia syitä („jumala", „sielu", „minä", „henki", „vapaa tahto" — tai myös „epävapaa"); yksinomaan kuvitteellisia vaikutuksia („synti", „lunastus", „armo", rangaistus", „syntien anteeksiantamus"). Kanssakäyminen kuvitteellisien olentojen kanssa („jumala", „henget", „sielut"); kuvitteellinen luonnontiede (antroposentrinen; luonnollisten syiden käsittämisen täydellinen vajavaisuus); kuvitteellinen psykologia (pelkkää itsensä-väärinymmärtämistä, mieluisien tai epämieluisien yleistunteiden tulkintaa, esim. nervus sympathicuksen tilan, uskonnollismoraalisen luontoperäisen taipumuksen merkkikielen avulla — „katumus", „omantunnonvaiva", „perkeleen kiusaaminen", „jumalan läheisyys"); kuvitteellinen teleologia („jumalan valtakunta", „viimeinen tuomio", „iankaikkinen elämä"). — Tämä puhdas valhemaailma eroaa hyvin epäedullisesti unelmamaailmasta siinä, että jälkimäinen kuvastelee todellisuutta, jota vastoin

edellinen vääristelee, alentaa sen arvon ja kieltää sen. Kun kerran „luonto“ käsite oli havaittu vastakkaiseksi „jumala“ käsitteelle, täytyi sanan „luonnollinen“ merkitä „hyljättävää“, — koko tämän valhemaailman maaperä on *viha* luonnollisuutta (— todellisuutta! —) kohtaan, se on syvän tyytymättömyyden ilmaisumuoto todellisuutta kohtaan... *Mutta tämä selittää kaiken.* Kenellä yksin on syytä *valheella vetäytyä pois* todellisuudesta? Sillä, joka siitä *kärsii.* Mutta kärsiä todellisuudesta, se on olla *epäonnistunut* todellisuus... Tämän valheellisen moraalin ja uskonnon *synnyttää* se, että haluttomuuden tunteet voittavat halun tunteet, mutta tällaisessa voitossa on dekadensin *kaava* valmiina...

16.

Samaan lopputulokseen pakottaa arvostelu *kristillisestä jumalakäsitteestä.* — Kansalla, joka uskoo vielä itseensä, on myöskin vielä oma jumalansa. Hänessä se kunnioittaa niitä ehtoja, joilla se pääsee voittoon, hyveitään, — se projiseeraa halun itseensä, vallantuntonsa olentoon, jota siitä voi kiittää. Ken on rikas, hän tahtoo lahjoittaa; ylväs kansa tarvitsee jumalan, jolle *uhrata*... Uskonto tällaisilla edellytyksillä on kiitollisuuden muoto. Ollaan kiitollisia omasta itsestään: senvuoksi tarvitaan jumala. — Sellaisen jumalan täytyy voida hyödyttää ja vahingoittaa, täytyy voida olla ystävä ja vihollinen, — häntä ihaillaan niin hyvässä kuin huonossakin. Jumalan *luonnotonta* kastreerausta pelkäksi hyvän jumalaksi ei ole lainkaan syytä toivoa. Tarvitaan niin pahaa kuin hyvääkin jumalaa: eihän ole juuri kiittäminen suvaitsevaisuutta ja ihmisystävällisyyttä omasta olemassaolostaan... Mitä jumalasta, joka ei

tuntisi vihaa, kostoa, kateutta, pilkkaa, viekkautta, väkivaltaa? joka ehkä ei tuntisi edes voiton ja hävityksen hurmaavaa kiihkoa? Sellaista jumalaa ei ymmärrettäisi: mihin häntä käyttää? — Tosin: kun kansa käy perikatoon; kun se tuntee uskon tulevaisuuteen, toiveensa vapaudesta iäksi katoavan; kun sille selvenee, että alistuminen on hyödyllisintä ja että alistettujen hyveet ovat ainoat itsesäilytysehdot, silloin täytyy sen jumalankin muuttua. Hänestä tulee nyt liehakoiva, arka, nöyrä, kehoittaa etsimään „sielun rauhaa", kieltää vihaamasta, kehoittaa lempeästi säästämään, „rakastamaan" niin ystävää kuin vihollistakin. Hän saarnaa siveyttä alati, hän ryömii jokaisen yksityishyveen luolaan, hänestä tulee jokaisen jumala, tulee yksityinen, tulee kosmopoliitti... Ennen hän edusti kansaa, kansan voimaa, kaikkea hyökkäävää ja vallanhimoista kansan sielussa: nyt hän on ainoastaan hyvä jumala... Totisesti, jumalilla ei ole muuta valintaa, joko he ovat tahtoa valtaan — ja niin kauan he pysyvät kansanjumalina —, tai ovat he myöskin kykenemättömyyttä valtaan — ja silloin heistä tulee välttämättömästi hyviä...

17.

Missä tahto valtaan jossakin muodossa alenee, siellä alkaa myös joka kerta fysioloogineen taantumus, dekadensi. Dekadensin jumaluudesta, jonka miehekkäimmät hyveet ja halut ovat ympärileikatut, tulee nyt välttämättömästi fysioloogisesti taantuneiden, heikkojen jumala. Itse he eivät kutsu itseään heikoiksi, he kutsuvat itseään „hyviksi"... Ymmärretään, ilman vihjausta jo, minä historian silmänräpäyksinä dualistinen fiktsiooni hyvästä ja pahasta jumalasta vasta käy mahdolliseksi. Saman vaiston ohjaamana, joka sai voi-

tetut alentamaan jumalansa „yksinomaan hyväksi“, poistavat he voittajiensa jumalalta hyvät ominaisuudet: he kostavat herroilleen siten, että perkeleellistävät heidän jumalansa. — Niin hyvä jumala kuin perkelekin: molemmat dekadensin sikiöitä. — Kuinka voidaan vielä tänään mukautua siihen määrin kristillisten teoloogien tuhmuuteen, että heidän kanssaan säädetään edistykseksi jumalakäsitteen kehitys „Israelin jumalasta“, kansanjumalasta, kristilliseen jumalaan, kaiken hyvän yhteenvetoon? — Mutta itse Renan tekee niin. Ikäänkuin Renanilla olisi mitään oikeutta tuhmuuteen! Vastakohtahan on silmiinpistävä. Kun kohoavan elämän edellytykset, kun kaikki voimakas, urhoollinen, käskevä, ylväs poistetaan jumalakäsitteestä, kun hän askel askeleelta vajoaa väsyneiden sauvan, kaikkien hukkuvien pelastusankkurin symbooliksi, kun hänestä tulee vaivaisten ihmisten jumala, syntisten jumala, sairaitten jumala par excellence, ja predikaatti „vapahtaja“, „lunastaja“ pysyy jumalallisena predikaattina yleensä; mistä puhuu sellainen muutos? sellainen jumalallisuuden supistus? — Tosin: „jumalan valtakunta“ on siten suurentunut. Ennen hänellä oli vain oma kansansa, „valittu“ kansansa. Kuitenkin läksi hän, aivan kuin hänen kansansakin, vieraisiin maihin, vaellukselle, siitä päivin hän ei pysynyt missään alallaan: kunnes hän viimein koteutui kaikkialla, tuo suuri kosmopoliitti, — kunnes hän sai „suuren joukon“ ja puolet maailmaa puolellensa. Mutta „suuren joukon“ jumalasta, demokraatista jumalien seassa, ei tullut siitä huolimatta ylvästä pakanajumalaa! hän jäi juutalaiseksi, hän jäi loukkojen jumalaksi, kaikkien pimeiden nurkkien ja paikkojen, maailman kaikkien epäterveellisten majojen jumalaksi! . . . Hänen maailmanvaltakuntansa on nyt kuten ennenkin Tuonenvaltakunta, sairashuone, kellarikerros-valtakunta, Ghetto-valtakunta . . . Ja hän itse, niin kalpea,

niin heikko, niin dekadentti... Vieläpä kalpeista kalpeimmat pääsivät hänen herroikseen, herrat metafyysikot, käsite-albinokset. Nämä kutoivat verkkojaan niin kauan hänen ympärilleen, että hänestä itsestään, heidän liikkeittensä hypnotiseeraamana, tuli hämähäkki, tuli metafyysikko. Nyt hän vuorostaan kehräsi maailman itsestään — sub specie Spinozae —, nyt hän uudestimuodosti itsensä yhä ohuemmaksi ja kalpeammaksi, tuli „ideaaliksi", tuli „puhtaaksi hengeksi", tuli „absoluutiksi", tuli „olioksi itsessään"... Jumalan häviö: jumalasta tuli „olio itsessään"...

18.

Kristillinen jumalakäsite — jumala sairaana jumalana, jumala hämähäkkinä, jumala henkenä — on turmeltuneimpia jumalakäsitteitä mitä maan päällä on saavutettu; se muodostaa miltei jumalakäsitteen alenevan kehityksen alhaisimman tason. Jumala rappeutunut elämän vastaväitteeksi, sen sijaan että hänen tulisi olla sen selitys ja iankaikkinen myöntäminen! Jumalassa julistettu vihollisuus elämää, luontoa, elämäntahtoa vastaan! Jumala „tämän maailman" jokaisen pilkkaamisen muotona, jokaisen valheen „toisesta"! Jumalassa „ei-mitään" jumalallistettuna, tahto „ei-mihinkään" pyhäksi julistettuna!...

19.

Että pohjois-Europan voimakkaat rodut eivät ole työntäneet luotaan kristillistä jumalaa, se ei todellakaan ole kunniaksi heidän uskonnollisille lahjoilleen, mausta puhumattakaan. Tuollaisesta sairaasta ja vanhuuden-

heikosta dekadensin sikiöstä olisi heidän tullut vapautua. Mutta heidän yllään lepää senvuoksi kirous, etteivät ole hänestä vapautuneet: he ovat kaikkiin vaistoihinsa istuttaneet sairauden, vanhuuden, vastaväitteen, — he eivät ole senjälkeen luoneet enää yhtään jumalaa! Kaksi vuosituhatta melkein eikä yhtään ainoata uutta jumalaa! Vaan yhä vielä ja järkähtämättä kuin laillisella oikeudella, kuin jumalaamuodostavan voiman ultimaatina ja maksimina, creator spirituksena ihmisessä, tämä kristillisen monotonoteismin surkuteltava jumala! Tämä nollan, käsitteen ja vastaväitteen sekamuotoinen rappeutumistuote, jossa kaikki dekadensivaistot, kaikki sielun pelkuruudet ja väsymykset saavat vahvistuksensa.

20.

Tuomiollani kristinopista en ole tahtonut tehdä vääryyttä eräälle samansukuiselle uskonnolle, joka tunnustajiensa lukumäärään katsoen on tärkeämpikin: buddalaisuudelle. Molemmat kuuluvat nihilistisinä uskontoina yhteen — ne ovat dekadensiuskontoja —, molemmat ovat mitä merkillisimmällä tavalla toisistaan eroitetut. Että niitä nyt voi vertailla, siitä on kristinopin arvostelija syvässä kiitollisuudenvelassa intialaisille oppineille. — Buddalaisuus on sata kertaa realistisempi kuin kristinoppi, — se on perinyt kyvyn asettaa objektiivisesti ja viileästi probleemeja, se seuraa monisatavuotisen filosoofisen virtauksen lopputuloksena; „jumala" käsite on jo poistettu, kun buddalaisuus alkaa. Buddalaisuus on ainoa varsinainen positivistinen uskonto, minkä historia tietää, vielä tietoteoriassaankin (ankaraa fenomenalismia), se ei sano enää „taistelu syntiä vastaan", vaan, antaen täyden oikeuden todellisuudelle,

„taistelu kärsimystä vastaan“. Se on — tämä eroittaa sen syvästi kristinopista — vapautunut jo moraalikäsitteiden itsepetoksesta, — se on, minun kielelläni puhuaksemme, tuollapuolen hyvää ja pahaa. — Ne kaksi fysioloogista tosiasiaa, joihin se perustuu ja joihin se on kiinnittänyt katseensa, ovat: tuntoherkkyyden ylen suuri ärtyisyys, joka saa ilmaisumuotonsa raffineeratussa kyvyssä tuntea tuskaa, ja suunnaton henkevöityminen, liian pitkällinen oleskelu käsitteiden ja loogillisten proseduurien parissa, jolloin persona-vaisto on turmeltunut „personattoman“ eduksi (— molemmat tiloja, jotka ainakin muutamat lukijoistani, „objektiiviset“, tuntevat kokemuksesta kuten minäkin). Näiden fysioloogisten ehtojen pohjalla on syntynyt depressiooni: tähän Buddha käy hygienisesti käsiksi. Hän käyttää keinona sitä vastaan elämää ulkoilmassa, vaelluselämää; kohtuullisuutta ja ruuan valintaa; varovaisuutta kaikenlaisia väkijuomia kohtaan; samoin varovaisuutta kaikkia mielenliikutuksia kohtaan, jotka kiihottavat sappea, jotka kuumentavat verta; suruja ei lainkaan, ei itsensä eikä toisten vuoksi. Hän vaatii esityksiä, jotka joko rauhoittavat tai huvittavat — hän keksii keinoja vieroittaakseen toisista. Hän käsittää hyvyyden, hyväntahtoisuuden terveyttä vaativiksi. Rukous on poistettu, samoin myös itsensä kiduttaminen; ei mitään kategoorista imperitiivia, ei mitään pakkoa yleensä, ei edes luostarikunnassakaan (— saattaa päästä jälleen pois —). Nämä kaikki olivat keinoja tekemään voimakkaammaksi tuon ylen suuren ärtyisyyden. Senvuoksi juuri hän ei vaadikaan taistelua toisinajattelevia vastaan; hänen oppinsa ei suojele itseään miltään niin kuin kostontunteelta, väkinäisyydeltä, ressentimentiltä (— „ei vihollisuudella vihollisuus lopu“: koko buddalaisuuden liikuttava loppukerto . . .). Ja syystä kyllä: juuri nämä mielenliikutukset olisivat täydellisesti epäterveellisiä

dieteettiseen päätarkoitukseen katsoen. Henkisen väsymyksen, jonka hän löytää, ja joka ilmenee aivan liian suuressa „objektiivisuudessa“ (s. o. yksilöintressin heikentymisessä, tasapainon, „itsekkäisyyden“ menettämisessä), hän voittaa ankarasti palauttamalla henkisimmätkin intressit persooniin. Buddan opissa käy itsekkäisyys velvollisuudeksi: „yksi on tarpeellinen“, „kuinka vapaudut kärsimyksestä“ tasoittaa ja rajoittaa koko henkisen dieetin (— on ehkä johdettava mieleen tuo ateenalainen, joka samoin soti puhdasta „tieteellisyyttä“ vastaan, Sokrates, joka myös probleemien maailmassa kohotti personaali-egoismin moraaliksi).

21.

Edellytyksenä buddalaisuuteen on hyvin leuto ilmanala, tapojen suuri lempeys ja ylevyys; militarismia ei ole olemassa; sekä että liike on saanut alkunsa korkeammista ja vieläpä oppineista säädyistä. Tavoitetaan iloisuutta, hiljaisuutta, toiveista vapautumista korkeimpana päämääränä, ja päämäärä saavutetaan. Buddalaisuus ei ole uskonto, missä vain pyritään täydellisyyteen: täydellisyys on siinä normaalista. —

Kristinopissa tunkevat voitettujen ja alistettujen vaistot etualalle: alhaisimmat luokat etsivät siinä onneaan. Täällä käytetään sellaisia keinoja ikävää vastaan kuin kasuistiikkaa synnistä, itsekritiikkiä, omantunnoninkvisitsioonia; täällä ylläpidetään taukoamatta (rukouksella) mielenliikutusta mahtavaa olentoa kohtaan, jota kutsutaan „jumalaksi“; täällä pidetään korkeinta saavuttamattomana, lahjana, „armona“. Täällä puuttuu myöskin julkisuutta: lymypaikka, pimeä ala on kristillistä. Täällä halveksitaan ruumista, terveydenhoito kielletään aistillisuutena; kirkko suojelee itseään puhtau-

deltakin (ensimäinen kristillinen teko maurilaisten karkoittamisen jälkeen oli yleisten kylpypaikkojen sulkeminen, joita Kordovassa yksin oli 270). Kristillistä on jonkunlainen halu julmuuteen itseään ja toisia kohtaan; viha toisinajattelevia kohtaan; tahto vainoamiseen. Synkät ja kiihdyttävät esitykset ovat etualalla; halutuimmat, korkeimmilla nimillä kuvatut tilat ovat kaatumataudinkohtauksia; ruokajärjestelmä valitaan siten, että se edistää sairaloisia ilmiöitä ja kiihottaa liiaksi hermoja. Kristillistä on veriviholIisuus maan herroja kohtaan, „ylhäisiä“ kohtaan — sekä myöskin kavala, salainen kilpailupyrkimys (— heille jätetään „ruumis“, tahdotaan vain „sielua“ . . .). Kristillistä on viha henkeä kohtaan, hengen uljuutta, rohkeutta, vapautta, libertinagea kohtaan; kristillistä on viha aisteja kohtaan, aistien iloja kohtaan, iloa kohtaan yleensä . . .

22.

Kun kristinoppi jätti ensimäisen maaperänsä, alhaisimmat säädyt, antiikisen maailman Manalan, ja läksi barbaarikansojen keskuuteen etsimään valtaa, ei sillä ollut edellytyksenä enää väsyneitä ihmisiä, vaan henkisesti villiytyneitä ja itseään raatelevia, — voimakas, mutta epäonnistunut ihminen. Tyytymättömyys itseensä, itsestään kärsiminen ei ole täällä kuten buddalaisten keskuudessa suunnatonta ärtyisyyttä ja kykyä tuntea tuskaa, vaan pikemmin valtavaa halua tuottaa tuskaa, antaa tilaisuus sisällisen jännityksen puhkeamiselle vihollismielisissä teoissa ja esityksissä. Kristinoppi tarvitsi barbaarisia käsitteitä ja arvoja päästäkseen barbaarien herraksi: sellaisia käsitteitä ovat esikoisuhri, verenjuominen ehtoollisessa, hengen ja kultuurin halveksiminen; kiduttaminen jokaisessa muodossa, aistillisissa

ja epäaistillisissa; jumalanpalveluksen suuri komeus. Buddalaisuus on uskonto myöhäsyntyisille ihmisille, lempeille, hiljaisille, liian henkeviksi käyneille roduille (— Europa ei ole vielä pitkiin aikoihin kypsynyt siihen —): se palauttaa heidät rauhaan ja iloisuuteen, dieettiin henkisissä asioissa, jonkunlaiseen karkaisuun ruumiillisessa suhteessa. Kristinoppi tahtoo päästä petoeläinten herraksi; sen keinona on tehdä ne sairaiksi — heikontaminen on kesyttämisen, „sivistyksen“ kristillinen resepti. Buddalaisuus on päättyneen, väsyneen sivistyksen uskonto, kristinoppi sitävastoin ei löydä sitä alettunakaan, — muutamissa olosuhteissa se perustaa sen.

23.

Buddalaisuus, toistan sen vielä, on sata kertaa kylmempi, totuudenmukaisempi, objektiivisempi. Sen ei tarvitse enää tehdä itselleen kärsimystään, taipumustaan tuskaan säädylliseksi selittämällä sitä synnin seuraukseksi, — se lausuu vain, mitä se ajattelee: „minä kärsin“. Barbaarille sitävastoin ei kärsimys itsessään ole säädyllistä: hän tarvitsee ensin selityksen myöntääkseen itselleen, että hän kärsii (hänen vaistonsa käskee hänen pikemmin kieltämään kärsimyksen, äänettömänä kantamaan sen). Täällä oli sana „perkele“ hyväteko: oli olemassa ylivoimainen ja peljättävä vihollinen, — ei tarvinnut hävetä, että kärsi sellaisesta vihollisesta. —

Kristinopilla on oikeastaan muutamia hienouksia, jotka kuuluvat itämaihin. Ennen kaikkea se tietää, että itse asiassa on täydellisesti yhdentekevää, onko jokin totta, mutta tärkeintä on, jos se uskotaan todeksi. Totuus ja jonkin todeksi uskominen ovat kaksi toisistaan kokonaan ulkopuolella olevaa intressimaailmaa, mel-

kein toistensa vastakohtia, — niihin joutuu perinpohjin toisistaan eroitettuja teitä. Olla tästä tietoinen — se tekee itämailla jo miltei viisaaksi: niin ymmärtävät bramiinit sen, niin ymmärtää Plato sen, niin jokainen esoteerisen viisauden oppilas. Jos siinä uskossa esim. on onnea, että on lunastettu synnistä, niin siihen ei vaadita edellytykseksi, että ihminen on syntinen, vaan että hän tuntee itsensä syntiseksi. Mutta jos yleensä usko ennen kaikkea on välttämätön, täytyy järki, tieto, tutkimus saada huonoon maineeseen: tie totuuteen käy kielletyksi tieksi. — Väkevä toive on paljon suurempi elämän kiihoitin kuin jokin erikoinen, todellisesti sattuva onni. Täytyy ylläpitää kärsiviä toiveella, jota mikään todellisuus ei voi kumota, — jota täyttymys ei ratkaise: tuonpuoleinen toive. (Juuri kykynsä takia ylläpitää onnetonta, pitivät kreikkalaiset toivoa pahimpana pahana, todellisena salakavalana pahana: se pysyi pohjasakkana pahan astiassa). — Jotta rakkaus olisi mahdollinen, täytyy jumalan olla persoona; jotta alimmat vaistot voisivat puhua puolestaan, täytyy jumalan olla nuori. Naisten kaipuun takia täytyi työntää etualalle ihana pyhimys, miesten takia Maria. Tämä sillä edellytyksellä, että kristinoppi tahtoo päästä herraksi maaperään, missä afrodiitiset tai adoniskultit ovat määränneet kultin käsitteen. Siveysvaatimus vahvistaa uskonnollisen vaiston kiihkeyttä ja hartautta — se tekee kultin lämpimämmäksi, haaveksivammaksi, sielukkaammaksi. — Rakkaus on tila, missä ihminen elävimmin näkee oliot sellaisina kuin ne eivät ole. Illusoorinen voima on saavuttanut silloin huippunsa, samoin myös sulostuttava, kirkastava voima. Rakkaudessa sietää enemmän kuin muutoin, kärsii kaikkea. Tuli keksiä uskonto, jossa voi tulla rakastetuksi: sillä on päästy pahimmasta elämässä — sitä ei nähdä enää lainkaan. — Olkoon se sanottu kolmesta kristillisestä hyveestä us-

kosta, rakkaudesta, toivosta: minä kutsun niitä kristinopin kolmeksi viisaudeksi. — Buddalaisuus on liian kypsä, liian positiivinen ollakseen siten älykäs.

24.

Tahdon koskettaa tässä ainoastaan kristinopin syntyprobleemia. Sen ratkaisun ensimäinen lause on: kristinoppi on ymmärrettävissä ainoastaan silmälläpitäen sitä maaperää, josta se on noussut, — se ei ole juutalaisen vaiston vastaliike, se on itse seuraus siitä, se on sen kauhistuttavan logiikan johtopäätös. Lunastajan lausumana: „pelastus tulee juutalaisten joukosta". — Toinen lause on: galilealaisen psykolooginen tyyppi on vielä huomattavissa, mutta vasta täydellisesti rappeutuneena (joka samalla on typistys ja vieraiden piirteitten ylenmääräinen kasaantuminen —) on hän käynyt kelvolliseksi siihen, mihin häntä on käytetty, ihmiskunnan lunastajan tyypiksi.

Juutalaiset ovat maailmanhistòrian merkillisin kansa, koska he, asetettuina olemassaolon tai häviämisen kysymyksen eteen, ovat aivan hirvittävällä tietoisuudella valinneet olemassaolon mistä hinnasta tahansa: hinta oli kaiken luonnon, kaiken luonnollisuuden, kaiken tòdellisuuden, niin sisäisen kuin ulkonaisenkin maailman, radikaali väärentäminen. He eristivät itsensä kaikista ehdoista, joilla kansa tähän saakka saattoi elää, sai elää; he loivat itsestään luonnollisten ehtojen vastakäsitteen, — he ovat, toinen toisensa jälkeen, vääntäneet auttamattomasti uskonnon, kultin, moraalin, historian, psykologian luonnonarvojen ristiriidaksi. Me tapaamme samat ilmiöt vielä kerran ja suunnattomasti suuremmissa suhteissa, mutta siitä huolimatta ainoastaan jäljennettyinä: — kristilliseltä kirkolta puuttuu, „pyhien

kansaan“ verrattuna, alkuperäisyyden jokainen vaatimus. Juutalaiset ovat, juuri senvuoksi, maailmanhistorian turmiollisin kansa: jälkivaikutuksellaan he ovat tehneet ihmiskunnan siihen määrin vääräksi, että kristitty vielä tänään voi tuntea juutalaisvihollisia tunteita ymmärtämättä, että hän itse on viimeinen juutalainen konsekvenssi.

Olen teoksessani „Genealogie der Moral“ ensi kerran tehnyt psykoloogisen selonteon vastakkaisista käsitteistä ylhäinen moraali ja ressentimentimoraali, jälkimäinen syntynyt edellisen kieltämisestä: mutta tämä on kokonaisuudessaan juutalaiskristillistä moraalia. Voidakseen sanoa „ei“ kaikelle, mitä elämän nouseva liikunto, menestys, valta, kauneus, itsensämyöntäminen muodostaa maan päällä, täytyi neroksi tulleen ressentimentivaiston keksiä itselleen toinen maailma, jonka näkökannalta elämän myöntäminen näytti pahalta, itsestään hyljättävältä. Psykoloogiselta kannalta on Juudan kansa sitkeimmin elinvoimainen kansa, joka, jouduneena mahdottomiin elinehtoihin, vapaaehtoisesti, itsesäilytyksen syvimmästä viisaudesta, asettuu kaikkien dekadensivaistojen puolelle, — ei senvuoksi, että ne hallitsevat sitä, vaan siksi, että se on vainunnut niissä vallan, joka voi „maailmasta“ huolimatta päästä perille. Juutalaiset ovat kaikkien dekadenttien vastakohta: heidän on täytynyt näytellä dekadenttejä aina illusiooniin saakka, he ovat näyttelijäneron non plus ultralla ymmärtäneet asettua kaikkien dekadensiliikkeiden etunenään (— kuten Paavalin kristinoppi —), luodakseen niistä jotakin, joka on voimakkaampi kuin jokainen elämän myöntävä puolue. Dekadensi on juutalaisuuden ja kristinopin valtaan pyrkivälle ihmislajille, s. o. papilliselle, ainoastaan välikappale: tämän ihmislajin elämänintressi on tehdä ihmiskunta sairaaksi ja vääntää

käsitteet „hyvä“ ja „paha“, „tosi“ ja „väärä“, kunnes ne ovat saaneet elämälle vaarallisen ja maailmaasoimaavan merkityksen. —

25.

Israelin historia on verraton tyypillisenä historiana luonnollisuuden häviämisestä luonnonarvoista: mainitsen viisi tosiasiaa siitä. Alkuaan, etenkin kuninkuuden aikana, oli Israelkin oikeassa, s. o. luonnollisessa suhteessa kaikkiin olioihin. Sen Jahve oli vallantunnon, itsestään iloitsemisen, itsestään toivomisen ilmaisumuoto: hänessä odotettiin voittoa ja menestystä, hänessä luotettiin luontoon, että se antaisi, mitä kansa tarvitsi — ennen kaikkea sadetta. Jahve on Israelin jumala ja siis oikeuden jumala: jokaisen kansan logiikka, joka on vallassa ja on siitä tietoinen. Juhlakultissa ilmenevät nämä kansan itsensämyöntämisen molemmat puolet: se on kiitollinen niistä suurista kohtaloista, jotka johtivat sen valtaan, se on kiitollinen vuoden vaihteluista ja kaikesta onnesta karjanhoidossa ja maanviljelyksessä. — Tämä asiaintila jäi vielä kauan ihanteeksi, senkin jälkeen kuin se oli surullisella tavalla poistettu: anarkia sisällisenä syynä, assyyrialainen ulkopuolelta tulevana. — Mutta kansa piti korkeimmin toivottavana mielikuvaa kuninkaasta, joka on hyvä sotilas ja ankara tuomari: ennen kaikkea tuo tyypillinen profeetta (s. o. silmänräpäyskriitikko ja satiirikko) Jesaias. — Mutta jokainen toive jäi täyttymättä. Vanha jumala ei kyennyt enää mihinkään, mihin hän muinoin kykeni. Olisi pitänyt antaa hänen mennä menojaan. Mitä tapahtui? Käsitettä muutettiin, — siltä riistettiin sen luonnollisuus: tällä hinnalla saatiin pitää hänet. — Jahve „oikeuden“ jumala, — ei enää yhtä kuin Israel, ei enää

ilmaisumuoto sen itsetunnosta kansana, vaan tästälähin ainoastaan ehdollinen jumala... Jumalakäsite käy välikappaleeksi papillisten agitaattorien käsissä, jotka nyt selittävät kaiken onnen palkkioksi, kaiken onnettomuuden rangaistukseksi tottelemattomuudesta jumalaa vastaan, „synnin" rangaistukseksi: tämä valheellisin kaikista tavoista tulkita luuloteltua „siveellistä maailmanjärjestystä", ja jolla luonnonkäsite „syy" ja „seuraus" on kerta kaikkiaan asetettu päälaelleen. Jos vasta palkkiolla ja rangaistuksella on poistettu maailmasta luonnollinen syysuhteisuus, niin tarvitaan luonnotonta syysuhteisuutta: ja nyt seuraa epäluonnollisuuden koko jäännös. Jumala, joka vaatii, — jumalan asemesta, joka auttaa, joka tietää neuvoja, joka on oikeastaan rohkeuden ja itseluottamuksen jokaisen onnellisen inspiratsioonin sana... Moraali ei enää kansan elämän- ja kasvavuusehtojen ilmaisuna, ei enää sen sisimpänä elämänvaistona, vaan abstraktiseksi käyneenä, elämän vastakohdaksi käyneenä, — moraali mielikuvituksen periaatteellisena huonontumisena, kaikkien olioiden „pahana katseena". Mitä on juutalainen, mitä on kristillinen moraali? Sattuma, jolta on ryöstetty sen viattomuus; onnettomuus, joka on tahrattu käsitteellä „synti"; hyvinvointi vaarana, „kiusauksena"; fysiolooginen pahoinvointi omantunnontuskalla myrkytettynä...

26.

Jumalakäsite väärennetty; moraalikäsite väärennetty: — juutalainen papisto ei pysähtynyt tähän. Koko Israelin historiaa ei voitu käyttää: pois se! — Nämä papit ovat saaneet aikaan sen väärennyksen ihmetyön, jonka todistuskappaleena suuri osa raamattua on: he ovat jokaista traditsioonia, jokaista historiallista rea-

liteettia suunnattomasti häväisten kääntäneet oman kansansa muinaisuuden uskonnolliseksi, s. o. tehneet sen typeräksi pelastuskoneistoksi rikoksesta Jahvea vastaan ja rangaistuksesta, hurskaudesta Jahvea kohtaan ja palkkiosta. Meihin koskisi paljon kipeämmin tämä historianväärennyksen häpeällisin teko, ellei kirkollinen historiantulkinta sitten vuosituhansien olisi tehnyt meitä miltei tylsiksi vaatimaan rehellisyyttä historioitsijoissa. Ja filosoofit avustivat kirkkoa: valhe „siveellisestä maailmanjärjestyksestä" käy läpi uudemmankin filosofian kehityksen. Mitä merkitsee „siveellinen maailmanjärjestys"? Että kerta kaikkiaan on olemassa jumalan tahto siitä, mitä ihmisen tulee tehdä, mitä hänen tulee olla tekemättä; että kansan tai yksilön arvo mitataan sen mukaan kuinka paljon tai kuinka vähän jumalan tahtoa totellaan; että kansan tai yksilön kohtaloissa jumalan tahto osoittautuu hallitsevaksi, s. o. rangaisten ja palkiten, aina kuuliaisuuden mukaan. Tämän surkuteltavan valheen realiteetti sensijaan on: loisihmislaji, joka menestyy ainoastaan elämän kaikkien terveitten muodostumien kustannuksella, pappi, väärinkäyttää jumalan nimeä; hän mainitsee olioiden tilan, jossa pappi määrää olioiden arvon, „jumalan valtakunta"; hän mainitsee keinot, joiden avulla sellainen tila saavutetaan tai ylläpidetään sitä, „jumalan tahto"; hän mittaa kylmäverisellä kyynillisyydellä kansoja, aikoja ja yksilöitä sen mukaan, hyödyttävätkö ne vai vastustavat pappien ylivaltaa. Katsottakoon heitä työssä: juutalaisten pappien käsissä tuli Israelin historian suuri aika rappion ajaksi; maanpakolaisuus, tuo pitkä onnettomuus muutettiin iankaikkiseksi rangaistukseksi suuresta ajasta — ajasta, jolloin ei pappi ollut vielä mitään. He ovat Israelin historian mahtavista, luonnostaan hyvin vapaista hahmoista tehneet tarpeen mukaan surkuteltavia teeskentelijöitä ja ryömijöitä tai myöskin „jumalat-

tomia“, he ovat yksinkertaistuttaneet jokaisen suuren tapahtuman psykologian idioottikaavan mukaan „tottelevainen tai tottelematon jumalaa kohtaan“. — Askel eteenpäin: „jumalan tahto“, s. o. papin vallan säilytysehdot, täytyy olla tunnettu, — tähän tarkoitukseen tarvitaan „ilmestystä“. Suomeksi: suuri kirjallinen väärennys käy välttämättömäksi, „pyhä kirja“ löydetään, — kaikella papillisella prameudella, katumuspäivillä ja pitkällistä „syntiä“ valittaen se saatetaan julkisuuteen. „Jumalan tahto“ on jo kauan ollut selvä: koko onnettomuus on siinä, että on käännytty pois „pyhästä sanasta“ . . . Mosekselle jo oli „jumalan tahto“ ilmoitettu... Mitä oli tapahtunut? Pappi oli ankarasti, turhan-tarkasti, aina suuriin ja pieniin veroihin saakka, joita hänelle oli maksettava (— maukkaimpia lihapaloja unohtamatta: sillä pappi on pihvinahmija), kerta kaikkiaan lausunut, mitä hän tahtoo saada, „mikä on jumalan tahto“... Tästä alkaen ovat elämän kaikki asiat niin järjestetyt, että pappi kaikkialla on välttämätön; elämän kaikissa luonnollisissa tapahtumissa, syntymisessä, avioliitossa, sairaudessa, kuolemassa, puhumattakaan uhrista („ateria“), ilmestyy tuo pyhä loinen riistämään näiltä tapahtumilta niiden luonnollisuuden: hänen kielellään „pyhittämään“ . . . Sillä tämä on ymmärrettävä: jokaisen luonnollisen tavan, jokaisen luonnollisen laitoksen (valtio, oikeustoimi, avioliitto, sairaan- ja köyhäinhoito), jokaisen elämänvaiston synnyttämän vaatimuksen, lyhyesti sanoen kaiken, jolla on arvonsa itsessään, tekee papin parasitismi (tai „siveellinen maailmanjärjestys“) perinpohjin arvottomaksi, iljettävän arvoiseksi: se tarvitsee jälkeenpäin pyhityksen, — arvoa antava valta on tarpeen, joka kieltää siinä luonnon ja juuri sillä mikä ensin luo arvon . . . Pappi riistää luonnolta sen arvon, saastuttaa sen: tämä on se hinta, jolla hän ostaa olemassaolonsa yleensä. — Tottelemattomuus

jumalaa kohtaan, s. o. pappia kohtaan, „lakia" kohtaan, saa nyt nimen „synti"; keinot jälleen „sopia jumalan kanssa" ovat, kuten soveliasta on, keinoja, joiden kautta alistuminen papin vallan alle vain perinpohjaisemmin taataan: pappi yksin „lunastaa"... Psykoloogiselta kannalta käyvät „synnit" jokaisessa papillisesti järjestetyssä yhteiskunnassa välttämättömiksi: ne ovat itse vallan voimassapidon välikappaleita, pappi elää synneistä, hänen takiaan täytyy „tehdä syntiä"... Päälause: „jumala antaa sille anteeksi, joka katuu" — suomeksi: sille joka taipuu papin vallan alle. —

27.

Niin väärästä maaperästä, jossa jokaista luontoa, jokaista luonnollista arvoa, jokaista realiteettia hallitsevan luokan syvimmät vaistot vastustivat, nousi kristinoppi, tähän saakka saavuttamaton veriviholIisuuden muoto todellisuutta kohtaan. „Pyhä kansa", joka on pidättänyt kaikille olioille yksinomaan pappisarvot, pappissanat ja joka peljättävällä johdonmukaisuudella on työntänyt luotaan „saastaisena", „maailmana", „syntinä" kaiken, mikä vielä oli maan päällä vallassa, — tämä kansa keksi vaistolleen viimeisen muodon, joka on loogillinen aina itsensäkieltämiseen saakka: se kielsi, kuten kristinoppi, vielä todellisuuden viimeisen muodon, „pyhän kansan", „valitun kansan", itse juutalaisen realiteetin. Tapaus on arvoltaan ensimäinen: pieni kapinallinen liike, joka saa nimensä Jeesus Natsarealaisen mukaan, on juutalainen vaisto uudessa muodossa, — toisin sanoen, pappisvaisto, joka ei kärsi enää pappia realiteettina, vielä ytimettömämmän olemismuodon, vielä epätodellisemman maailmankuvan keksiminen kuin

se on, jota kirkon organisatsiooni vaatii. Kristinoppi kieltää kirkon...

En käsitä, mitä vastaan se kapina oli tähdätty, jonka alkuunpanijana Jeesus on ymmärretty tai väärinymmärretty, ellei se ollut kapina juutalaista kirkkoa vastaan, kirkko aivan samassa merkityksessä kuin me tänään käsitämme sen sanan. Se oli kapina „hyviä ja vanhurskaita“ vastaan, „Israelin pyhiä“ vastaan, yhteiskunnan pappisvaltaa vastaan — ei sen turmelusta vastaan, vaan kastia, etuoikeutta, järjestystä, muotoa vastaan, se oli puuttuvaa uskoa „korkeampaan ihmiseen“, „ei“ sanottu kaikelle, mikä oli pappia ja teoloogia. Mutta pappisvalta, joka siten, vaikkakin vain silmänräpäykseksi, pantiin kysymykseen, oli se paalurakennus, jonka varassa Juudan kansa kaikesta huolimatta vielä säilytti itsensä keskellä „vettä“, vaivaloisesti voitettu viimeinen mahdollisuus jäädä jäljelle, sen poliittisen itsenäisyyden residuumi: sen loukkaaminen oli syvimmän kansanvaiston loukkaamista, sitkeimmän kansanelämistahdon, mitä maan päällä milloinkaan on ollut. Tämä pyhä anarkisti, joka kehoitti alempaa kansaa, hyljättyjä ja „syntisiä“, juutalaisuuden Tshandalaa, taisteluun vallitsevaa järjestystä vastaan — käyttämällä kieltä, jos evankeliumeihin olisi luottamista, joka vielä tänään veisi Siperiaan, oli poliittinen rikollinen siihen määrin kuin poliittiset rikolliset olivat mahdollisia absurdisen epäpoliittisessa yhdyskunnassa. Tämä vei hänet ristille: todistuksena siitä on ristin päällekirjoitus. Hän kuoli oman syyllisyytensä takia, — ei ole olemassa mitään perustetta siihen, niin usein kuin sitä onkin väitetty, että hän kuoli toisten syntien takia. —

28.

Aivan toinen asia on, tiesikö hän yleensä tuollaisesta vastakohdasta, — eikö häntä vain käsitetty täksi vastakohdaksi. Ja tässä vasta kosketan lunastajan psykologian probleemia. — Tunnustan, että harvojen kirjojen lukeminen tuottaa minulle sellaisia vaikeuksia kuin evankeliumien. Nämä vaikeudet ovat toisia kuin ne, joiden osoittamisessa saksalaisen hengen oppinut uteliaisuus on viettänyt yhden unhoittumattomimmista voitoistaan. Siitä on kauan kun minäkin, jokaisen nuoren oppineen lailla, sulatin raffineeratun filoloogin viisaalla hitaudella perinpohjin verrattoman Straussin teoksen. Silloin olin kaksikymmenvuotias: nyt olen liian vakava sellaiseen. Mitä kuuluvat minulle „traditsioonien" ristiriitaisuudet? Kuinka yleensä voidaan kutsua pyhimystaruja „traditsiooniksi"! Pyhimyshistoriat ovat arveluttavinta kirjallisuutta, mitä yleensä on olemassa: sovittaa niihin tieteellinen metoodi, kun muita lähdekirjoja ei ole tarjolla, näyttää minusta olevan alusta alkain tuomittu — vain oppineeksi ajankulukkeeksi . . .

29.

Lunastajan psykolooginen tyyppi on se, mikä kuuluu minulle. Se voisi sisältyä evankeliumeihin evankeliumeista huolimatta, vaikkakin sitä on typistetty ja kasattu siihen vieraita piirteitä: kuten Fransiscus assisilaisen tyyppi on säilynyt legendoissa hänestä, huolimatta legendoista, jotka koskevat häntä. Ei totuus siitä, mitä hän teki, mitä hän sanoi, kuinka hän oikeastaan kuoli: vaan kysymys, onko yleensä vielä mahdollista synnyttää hänen tyyppiään, onko se säilynyt „traditsioonissa"? — Kokeet, jotka tunnen, etsiä evankeliumeista sielun

tarinaakin, näyttävät minusta todistavan inhoittavaa psykoloogista kevytmielisyyttä. Herra Renan, tämä ilveilijä psykoloogien joukossa, on ottanut avukseen Jeesuksen tyyppiä selittäessään kaksi sopimattominta käsitettä, mitä tähän tarkoitukseen voi olla: käsitteen nero ja käsitteen sankari („héros"). Jos mikään, niin käsite sankari on epäevankeelista. Juuri kaiken taistelevan, kaikkien taistelutunteiden vastakohta on käynyt täällä vaistoksi: kykenemättömyys vastarintaan käy täällä moraaliksi („älä seiso pahaa vastaan" on evankeliumien syvin sana, niiden avain eräässä suhteessa), autuus on rauhassa, lempeydessä, kykenemättömyydessä voida olla vihollinen. Mitä merkitsee „iloinen sanoma"? Tosi elämä, iankaikkinen elämä on löydetty — sitä ei luvata, se on täällä, se on teissä: elämänä rakkaudessa, rakkaudessa tinkimättä ja erottamatta, ilman välimatkaa. Jokainen on jumalan lapsi — Jeesus ei vaadi lainkaan mitään erikoista itselleen —, jumalan lapsena on jokainen toisensa arvoinen ... Tehdä Jeesuksesta sankari! — Ja minkälainen erhetys onkaan sana „nero"! Koko meidän käsitteellämme, kultuurikäsitteellämme „henki" ei ole siinä maailmassa, missä Jeesus elää, vähintäkään merkitystä. Fysioloogin ankaruudella puhuen, olisi kokonaan toinen sana täällä paremmin paikallaan ... Me tunnemme tuntoaistin sairaloisen ärtyisyyden erään tilan, joka silloin kauhistuen pakenee jokaista kosketusta, jokaista tarttumista kiinteään kappaleeseen. Käännettäköön tuollainen fysioloogiνen habitus sen viimeisessä logiikassa — vaistovihana kaikkea todellisuutta kohtaan, pakona „käsittämättömään", „tajuamattomaan", vastenmielisyytenä jokaista kaavaa kohtaan, jokaista aika- ja paikkakäsitettä, kaikkea kohtaan, mikä on kiinteää, mikä on tapaa, laitosta, kirkkoa, koteutumisena maailmaan, minne minkäänlainen todellisuus ei enää ulotu,

kokonaan „sisälliseen“ maailmaan, „tosi“-maailmaan, „iankaikkiseen“ maailmaan . . . „Jumalan valtakunta on teissä!“ . . .

30.

Vaistoviha todellisuutta kohtaan: Seuraus äärimmäisestä kyvystä tuntea tuskaa ja ärtyisyyttä, joka ei yleensä enää tahdo tulla „kosketetuksi“, koska se tuntee jokaisen kosketuksen liian syvästi.

Kaiken vastenmielisyyden, kaiken vihollisuuden, kaikkien rajojen ja välimatkojen vaistomainen eroittaminen tunteesta: Seuraus äärimmäisestä kyvystä tuntea tuskaa ja ärtyisyyttä, joka tuntee jokaisen vastarinnan, pakon vastarintaan sietämättömänä vastenmielisyytenä (s. o. vahingollisena, sellaisena, jonka itsesäilytysvaisto kieltää) ja tuntee autuuden (halun) ainoastaan siinä, että ei tee enää vastarintaa, ei kenellekään, ei pahalle eikä pahan olennolle, — rakkauden ainoana, viimeisenä elämismahdollisuutena . . .

Nämä ovat ne kaksi fysiologista realiteettia, joiden varassa ja joista *lunastusoppi on noussut. Kutsun* sitä hedonismin yleväksi edelleen-kehittymiseksi kokonaan sairaloisella perustuksella. Sen lähin sukulainen on, vaikkakin kreikkalainen elinvoima ja hermovoima suurena lisänä, epikuurolaisuus, pakanuuden lunastusoppi. Epikur tyypillinen dekadentti: minä vasta hänet tunsin sellaiseksi. — Tuskan pelko, vieläpä äärettömän pienen tuskan — se ei voi päättyä muuhun kuin rakkauden uskontoon . . .

31.

Olen vastannut ennakolta probleemiin. Edellytyksenä tähän vastaukseen on, että lunastajan tyyppi on

säilynyt meille hyvin väärennellyssä muodossa. Tässä väärennyksessä on paljon todennäköisyyttä: sellainen tyyppi ei voisi useista syistä pysyä puhtaana, kokonaisena, lisäyksistä vapaana. Sekä sen ympäristön, jossa tämä vieras olento liikkui, että vielä enemmän ensimäisen kristillisen seurakunnan historian, sen kohtalon, on täytynyt jättää häneen jälkensä: ympäröivien olosuhteiden vastavaikutus lisäsi tyyppiin piirteitä, jotka vasta taistelu ja opinlevittämistarkoitukset selittävät. Tuon kummallisen ja sairaan maailman, minne evankeliumit vievät meidät — maailman, joka on ikäänkuin venäläisestä romaanista otettu ja johon yhteiskunnan hylyt, hermosairaat, lapset ja mielipuolet näyttävät kokoontuvan — on täytynyt tehdä tyyppi kaikissa kohdissa karkeammaksi: vallankin ensimäiset opetuslapset kääntävät omaan kruditeettiinsa kokonaan symboolissa ja epäaistillisuudessa uivan olemassaolon, ennenkuin ymmärtävät mitään siitä, — heille oli tyyppi tarjona vasta sitten kuin se oli muodostettu tutumpiin muotoihin... Profeetta, Messias, tulevainen tuomari, moraaliopettaja, ihmeittentekijä, Johannes kastaja — niin monta tilaisuutta tuntea tyyppi väärin... Ja lopuksi älkäämme väheksikö sitä mikä on ominaista kaikelle suurelle, nimittäin lahkolaisten jumaloimista: se eroittaa jumaloidusta olennosta alkuperäiset, usein tuskallisen vieraat piirteet ja luontoperäiset taipumukset — se ei näe edes niitä. Valitettavasti ei mikään Dostojewski ole elänyt tämän mieltäkiinnittävimmän dekadentin läheisyydessä — tarkoitan joku, joka olisi käsittänyt valtavan viehätyksen tällaisessa ylevyyden, sairauden ja lapsellisuuden sekoituksessa. Viimeinen näkökohta: tyyppi olisi dekadensityyppinä todellakin voinut olla ristiriitaisuuksien moninaisuus ja runsaus: tällainen mahdollisuus ei ole kokonaan poistettu. Ja kuitenkin kieltää kaikki sellaisen otaksuman: juuri traditsiooni olisi siinä

tapauksessa ollut merkillisen tarkka ja objektiivinen: meillä on senvuoksi syytä otaksua päinvastaista. Toisinaan ammottaa ristiriita vuori-, meri- ja kenttäsaarnaajan välillä, jonka hahmo on miellyttävä kuin Buddha hyvin vähän intialaisella maaperällä, ja ryntäysfanaatikon, teoloogien ja pappien verivihollisen, jonka Renanin häijyys on ihannoinut „ivan suureksi mestariksi". Omasta puolestani en epäile, että tuo runsas määrä sappea (ja vieläpä espritä) vasta kiihoitetusta kristillisestä propagandasta on siirtynyt mestarin tyyppiin: tunnetaanhan kylliksi kaikkien lahkolaisten empimättömyys, kun he tahtovat mestaristaan tehdä apologiansa. Kun ensimäinen seurakunta tarvitsi tuomitsevaa, riitelevää, ärtyisää ja ilkeän viisastelevaa teoloogia, teoloogeja vastaan, loi se itselleen „jumalansa" tarpeensa mukaiseksi: kuten se myös empimättä asetti hänen suuhunsa nämä kokonaan epäevankeeliset käsitteet, joita ilman se nyt ei voinut olla, „takaisintulo", „viimeinen tuomio", kaikenlaisia ajallisia toiveita ja lupauksia. —

32.

Minä vastustan, sanottakoon se vielä kerran, fanaattikon yhdistämistä lunastajan tyyppiin: sana impérieux, jota Renan on käyttänyt, peruuttaa jo yksin tyypin. „Hyvä sanoma" on juuri siinä, että ei enää ole olemassa vastakohtia; taivaanvaltakunta kuuluu lapsille; usko, joka täällä ilmenee, ei ole mikään taistelemalla saavutettu usko, — se on täällä, se on alusta alkaen, se on ikäänkuin takaisin henkisyyteen vetäytynyt lapsellisuus. Myöhästynyt ja organismissa kehittymätön mieskuntoisuus sukurappeutumisen seurausilmiönä ei ole ainakaan fysioloogeille tuntematon. — Sellainen usko ei vihaa, ei moiti, ei puolusta itseään: se ei kanna miekkaa, —

se ei lainkaan aavista, missä määrässä se kerran on voiva hajoittaa. Se ei todista itseään, ei ihmetöillä eikä palkalla ja lupauksella, ei edes „sanalla“: se on joka hetki itse oma ihmetyönsä, oma palkkansa, oma todistuksensa, oma „jumalan valtakuntansa“. Tämä usko ei myöskään muodostu sanoiksi — se elää, se puolustaa itseään kaavoja vastaan. Tosin määrää satunnainen ympäristö, kieli, esikuva määrätyn alan käsitteitä: ensimäinen kristinusko käsittelee a i n o a s t a a n juutalaisseemiläisiä käsitteitä (— syöminen ja juominen ehtoollisessa kuuluu tähän, tämä kirkon, kuten kaiken juutalaisen, niin häpeällisesti väärinkäyttämä käsite). Mutta kavahdettakoon, ettei siinä nähdä enempää kuin merkkipuhe, semiotiikka, tilaisuus vertauskuviin. Juuri se, ettei yhtään sanaa oteta sanan mukaan, on ensi ehto, että tämä antirealisti yleensä voi puhua. Intialaisten joukossa hän olisi käyttänyt Sankhyam-käsitteitä, kiinalaisten keskuudessa Laotsen — tuntematta niissä mitään eroavaisuutta. — Jeesusta voisi, jonkunlaisella suvaitsevaisuudella ilmaisumuodossa, kutsua „vapaaksi hengeksi“ — hän jättää huomioon ottamatta kaiken kiinteän: sana s u r m a a, kaikki mikä on kiinteää, s u r m a a. Käsite, k o k e m u s „elämä“, jollaisena hän sen tuntee, vastustaa hänessä sanan, kaavan, säännön, uskon, dogmin jokaista lajia. Hän puhuu vain sisimmästä: „elämä“ tai „totuus“ tai „valo“ ovat hänen sanojaan sisimmästä, — kaikella muulla, koko todellisuudella, koko luonnolla, itse kielellä on hänelle vain merkin, vertauksen arvo. — Tässä kohdassa ei saa erehtyä, niin suuri kuin se houkutus onkin, joka on kristillisessä, s. o. k i r k o l l i s e s s a ennakkoluulossa: sellainen symboliikka p a r e x c e l l e n c e on ulkopuolella kaikkea uskontoa, kaikkia kultuurikäsitteitä, kaikkea historiaa, kaikkea luonnontiedettä, kaikkea maailmankokemusta, kaikkia tietoja, kaikkea politiikkaa, kaikkea psykologiaa, kaikkia kirjoja, kaikkea

taidetta — hänen „tietämisensä“ on juuri puhdas hulluus sen suhteen, että on olemassa jotakin sellaista. Kultuuria hän ei tunne edes huhujen kautta, hänen ei tarvitse taistella sitä vastaan, — hän ei kiellä sitä... Sama koskee valtiota, koko yhteiskunnallista järjestystä, työtä, sotaa, hänellä ei ole milloinkaan ollut syytä kieltää „maailmaa“, hän ei ole milloinkaan aavistanut kirkollista käsitettä „maailma“ . . . Kieltäminen juuri on hänelle täydellinen mahdottomuus. — Samoin häneltä puuttuu dialektiikkaa, hänellä ei ole käsitystäkään siitä, että „usko“, „totuus“ voitaisiin todistaa syillä (— sen todistuksia ovat sisäiset „valot“, sisäiset haluntunteet ja itsensämyöntäminen, pelkkiä „voiman todistuksia“ —). Sellainen oppi ei voikaan vastustaa, se ei lainkaan ymmärrä, että on olemassa, että voi olla olemassa toisia oppeja, se ei kykene kuvittelemaan vastakkaista mielipidettä . . . Missä se tapaa sen, on se syvimmällä myötätunnolla sureva „sokeutta“ — sillä se näkee „valon“ —, mutta ei ole tekevä mitään vastustusta . . .

33.

„Evankeliumin“ koko psykologiasta puuttuu käsite syyllisyys ja rangaistus; samoin käsite palkka. „Synti“, jokainen välimatkasuhde jumalan ja ihmisen välillä on poistettu, — tämä juuri on „iloinen sanoma“. Autuutta ei luvata, sitä ei solmita ehtoihin: se on ainoa realiteetti — jäännös, puhuaksemme siitä, on merkkiä . . .

Sellaisen tilan seuraus projiseerautuu uuteen käytäntöön, varsinaiseen evankeeliseen käytäntöön. Ei „usko“ tee kristittyä muita erilaiseksi: kristitty toimii, hän erottaa itsensä muista toisella menettelytavalla. Senkautta, että hän ei tee vastarintaa sanoilla eikä sy-

dämessään sille, joka tekee hänelle pahaa. Senkautta, että hän ei tee mitään eroa vieraan ja kotimaisen välillä, juutalaisen ja ei-juutalaisen välillä („lähimmäinen" on oikeastaan samanuskoinen, juutalainen). Että hän ei suutu kehenkään, ei halveksi ketään. Että hän ei jätä milloinkaan asiaansa tuomioistuimen ratkaistavaksi („älkää vannoko"). Että hän ei missään olosuhteissa, ei edes silloin, kun on todistettu aviovaimon uskottomuus, eroa vaimostaan. — Kaikki oikeastaan samaa päätelmää, kaikki saman vaiston seurauksia. —

Lunastajan elämä ei ollut mitään muuta kuin tätä käytäntöä, — hänen kuolemansa ei myöskään ollut muuta... Hän ei tarvinnut enää mitään kaavoja, mitään juhlamenoja kanssakäymiseen jumalan kanssa — ei edes rukousta. Hän on jättänyt pois laskusta koko juutalaisen katumus- ja sovitusopin; hän tietää, kuinka yksin on elämän käytäntö, mitenkä tuntee itsensä „jumalalliseksi", „autuaaksi", „evankeeliseksi", joka hetki „jumalan lapseksi". Ei „katumus", ei „rukous anteeksiantamuksesta" ole teitä jumalan tykö: evankeelinen käytäntö yksin johtaa jumalan luo, se on juuri „jumala". — Evankeliumilla oli poistettu juutalaiset käsitteet „synti", „syntien anteeksiantamus", „usko", „lunastus uskon kautta", — koko juutalainen kirkko-oppi oli kielletty „iloisessa sanomassa".

Syvä vaisto siitä, kuinka tulee elää tunteakseen „olevansa taivaassa", tunteakseen itsensä „iankaikkiseksi", tunne siitä, että ei missään muussa tilassa suinkaan tunne „olevansa taivaassa": tämä yksin on „lunastuksen" psykolooginen realiteetti. — Uusi muutos, ei uusi usko . . .

34.

Jos minä ymmärrän mitään tästä suuresta symbolistista, niin se on, että hän piti vain sisäisiä reali-

teetteja realiteetteina, „totuuksina“, — että hän käsitti loput, kaiken mikä koski luontoa, aikaa, paikkaa, historiaa, vain merkkeinä, tilaisuutena vertauksiin. Käsite „ihmisen poika“ ei ole konkreettinen persona, joka kuuluu historiaan, se ei ole mikään yksityinen, ainoastaan kerran sattuva, vaan „iankaikkinen“ todenperäisyys, aikakäsitteestä vapautettu psykolooginen symbooli. Tämä sama koskee vielä kerran, ja korkeimmassa merkityksessä, tämän tyypillisen symbolistin jumalaa, „jumalan valtakuntaa“, „taivaanvaltakuntaa“, oikeutta olla „jumalan lapsi“. Mikään ei ole epäkristillisempää kuin kirkolliset kruditeetit jumalasta personana, „jumalan valtakunnasta“, joka tulee, tuonpuolisesta „taivaanvaltakunnasta“, „jumalan pojasta“, kolminaisuuden toisesta personasta. Tämä kaikki on — suotakoon lausetapa anteeksi — nyrkki vasten evankeliumin silmiä — oi, mitä silmiä!: — maailmanhistoriallinen kynismi symboolin pilkkaamisessa . . . Onhan käsillä, mitä merkillä „isä“ ja „poika“ tarkoitetaan — vaikka ei jokaisen käsillä, myönnän sen kyllä: sanalla „poika“ ilmaistaan pääsyä kaikkien olioiden tunteeseen täydellisestä kirkastuksesta (autuus), ja sanalla „isä“ itse tätä tunnetta, iankaikkisuus-, täydellistymistunnetta. — Häpeän muistaa sitä, mitä kirkko on tehnyt tästä symbolismista: eikö se ole asettanut Amfitryoni-kertomusta kristillisen „uskon“ kynnykselle? Ja uskonkappaletta „saastattomasta sikiämisestä“ sen lisäksi? . . . Mutta sillä se on saastuttanut sikiämisen —.

„Taivaanvaltakunta“ on eräs sydämen tila — ei mikään „yläpuolella maata“ oleva tai „kuoleman jälkeen“ tuleva. Luonnollisen kuoleman käsite puuttuu kokonaan evankeliumista: kuolema ei ole mikään silta, ei mikään ylimeno, sitä ei ole olemassa, koska se kuuluu kokonaan toiseen, vain silminnähtävään, vain merkiksi kelpaavaan maailmaan. „Kuolinhetki“ ei ole mikään

kristillinen käsite — „hetkeä", aikaa, fyysillistä elämää ja sen käänteitä ei ole lainkaan olemassa „iloisen sanoman" opettajalle... „Jumalan valtakuntaa" ei odoteta; sillä ei ole mitään eilistä eikä ylihuomista, se ei tule „tuhannessa vuodessa" — se on sydämen kokemus; se on kaikkialla eikä missään...

35.

Tämä „iloinen sanansaattaja" kuoli kuten hän eli, kuten hän opetti — ei „lunastaakseen ihmiset", vaan näyttääkseen, kuinka tulee elää. Se on käytäntö, minkä hän jätti ihmiskunnalle: hänen menettelynsä tuomarien edessä, vartiain edessä, syyttäjien ja kaiken pilkan ja ivan edessä, — hänen menettelynsä ristillä. Hän ei tee vastarintaa, hän ei puolusta oikeuttaan, hän ei ota askeltakaan, joka torjuisi äärimmäisen hänestä, päinvastoin, hän vaatii sitä... Ja hän rukoilee, hän kärsii, hän rakastaa niiden kanssa, niissä, jotka tekevät hänelle pahaa... Ei puolustaa itseään, ei vihastua, ei vaatia edesvastuuseen... Ei edes seisoa pahaa vastaan, — rakastaa sitä...

36.

Vasta meillä, meillä vapautuneilla hengillä, on edellytys ymmärtää, mitä yhdeksäntoista vuosisataa on väärinymmärtänyt, — meillä on se vaistoksi ja intohimoksi käynyt rehellisyys, joka vastustaa „pyhää valhetta" enemmän kuin mitään muuta valhetta... On oltu äärettömän kaukana meidän rakastavasta ja varovaisesta puolueettomuudestamme, tästä hengen kurista, jonka kautta niin vieraiden, niin arkojen asioiden arvaa-

minen käy mahdolliseksi: on alati, häpeämättömällä itsekkäisyydellä, tahdottu niistä vain omaa etua, evankeliumin vastakohdasta on rakennettu kirkko...

Ken etsisi merkkiä siitä, että irooninen jumaluus johtaa lankoja suuren maailmanpelin takana, hän ei saisi luulolleen pienintäkään tukea siitä äärettömästä kysymysmerkistä, jonka nimi on kristinoppi. Että ihmiskunta on polvillaan evankeliumin synnyn, tarkoituksen, oikeuden vastakohdan edessä, että se „kirkko"-käsitteessä on julistanut pyhäksi juuri sen, minkä „iloinen sanansaattaja" tunsi olevan allaan, takanaan — turhaan etsitään maailmanhistoriallisen ironian suurempaa muotoa — —.

37.

— Meidän aikamme on ylpeä historiallisesta aististaan: kuinka se on voinut pitää uskottavana sellaista mielettömyyttä, että karkea ihmeentekijä- ja lunastajataru olisi kristinopin alku, — ja että kaikki henkinen ja symboolinen olisi vasta myöhempää kehitystä? Päinvastoin: kristinopin historia — ristinkuolemasta saakka — on askel askeleelta alkuperäisen symbolismin yhä karkeamman väärinymmärtämisen historiaa. Sitä mukaan kuin kristinoppi levisi yhä laajempien, yhä raaempien joukkojen keskuuteen, joilta puuttui yhä enemmän niitä edellytyksiä, jotka olivat synnyttäneet sen, kävi välttämättömämmäksi tehdä kristinoppi alhaiseksi, raa'aksi, — se on niellyt imperium Romanumin kaikkien manalaisten kulttien oppeja ja juhlamenoja, se on niellyt sairaan järjen kaikkien ilmestysten mielettömyyden. Kristinopin kohtalo on siinä välttämättömyydessä, että itse sen uskon täytyi tulla niin sairaaksi, niin alhaiseksi ja jokapäiväiseksi kuin ne tar-

peet, joita se oli aiottu tyydyttämään. Kirkkona kokoontuu sairas barbaria viimein vallaksi, — kirkko, tämä veriviholliisuuden muoto kaikkea rehellisyyttä kohtaan, jokaista sielun korkeutta kohtaan, jokaista hengen kuria kohtaan, jokaista rohkeamielistä ja lempeää ihmisyyttä kohtaan. — Kristilliset ja ylhäiset arvot: vasta me, me vapautuneet henget, olemme jälleen luoneet esiin vastakohdan niissä, suurimman arvovastakohdan, mitä on olemassa! — —

38.

— Tässä kohdassa en voi olla huokaamatta. On päiviä, jolloin minut valtaa tunne, mustempi kuin mustin alakuloisuus — ihmisen halveksiminen. Ja jotta ei olisi epäilyäkään siitä, mitä minä halveksin, ketä minä halveksin: nykyajan ihmistä, ihmistä, jonka aikalainen minä valitettavasti kyllä olen. Nykyajan ihminen — minä tukehdun hänen saastaisesta hengityksestään ... Menneisyyttä kohtaan minä tunnen, kuten kaikki tietäväiset, suurta suvaitsevaisuutta, s. o. ylevämielistä itseni hillitsemistä: synkällä varovaisuudella minä kuljen läpi vuosituhansien hourujenhuonemaailman, kutsuttakoonpa sitä nyt „kristinopiksi“, „kristilliseksi uskoksi“ tai „kristilliseksi kirkoksi“, — minä varon asettamasta ihmiskuntaa edesvastuuseen sen henkisistä sairauksista. Mutta minun tunteeni muuttuu yht'äkkiä, tunkeutuu esiin, heti kun astun uudempaan aikaan, meidän aikaamme. Meidän aikamme on tietäväinen ... Mikä ennen oli vain sairasta, se on nyt käynyt säädyttömäksi, — on säädytöntä nykyään olla kristitty. Ja tässä alkaa minun inhoni. — Katselen ympärilleni: ei sanaakaan ole enää siitä jäljellä, mikä muinoin oli „totuutta“, me emme siedä edes enää papin puhu-

vankaan „totuudesta“. Siivoimmillakin rehellisyyden vaatimuksilla täytyy tänään tietää, että teoloogi, pappi, paavi jokaisessa lauseessaan valhettelee, eikä vain erehdy, — että hänen vallassaan ei enää ole valhetella „viattomuudesta“, „tietämättömyydestä“. Pappi tietää, yhtä hyvin kuin joku toinenkin, että ei enää ole „jumalaa“, ei „syntistä“, ei „lunastajaa“, — että „vapaa tahto“, „siveellinen maailmanjärjestys“ ovat valhetta: — vakavuus, hengen syvä itsensävoittaminen ei salli enää kenenkään olla tästä tietämätön ... Kaikki kirkon käsitteet tunnetaan sellaisiksi kuin ne ovat: ilkeimpänä vääristelynä mitä on olemassa, tarkoituksella tehdä luonto, luonnonarvot arvottomiksi; pappi itse tunnetaan sellaiseksi kuin hän on: vaarallisimpana loislajina, elämän varsinaisena myrkkyhämähäkkinä ... Me tiedämme, meidän omatuntomme tietää tänään —, minkä arvoisia nuo papin ja kirkon kauhistuttavat keksinnöt ovat, mikä arvo niille on annettava, keksinnöille, joilla on saavutettu tuo ihmiskunnan iljettävä itsesaastutustila, joka voi tehdä sen näkemisen inhoittavaksi — käsitteet „tuollapuolen“, „viimeinen tuomio“, „sielun kuolemattomuus“, „sielu“ itse ovat kidutuskoneita, ovat järjestelmällisiä julmuuksia, joiden avulla pappi tuli herraksi, jäi herraksi ... Jokainen tietää sen: ja siitä huolimatta jää kaikki entiselleen. Minne on joutunut siivouden, itsekunnioituksen viimeinen tunne, kun valtiomiehemmekin, muutoin hyvin ennakkoluulottomat ihmiset ja kauttaaltaan toiminnan antikristukset, kutsuvat itseään vielä tänään kristityiksi ja käyvät ehtoollisella? ... Ruhtinas hallituksensa etunenässä, loistavana kansansa itsetunnon ja itseylpeyden ilmaisuna, — mutta häpeämättä tunnustaa itsensä kristityksi! ... Kenenkä sitten kristinoppi kieltää? mitä se kutsuu „maailmaksi“? Olla sotamies, olla tuomari, olla isänmaanystävä; itsensäpuolustaja; pitää kunniastaan;

tahtoa omaa parastaan; olla ylpeä... Jokaisen hetken vaatima yritteliäisyys, jokainen vaisto, jokainen toiminnaksi muuttuva arvioiminen on tänään antikristillistä: minkäläinen valheellisuuden epäsikiö onkaan nykyajan ihminen, kun hän siitä huolimatta ei häpeä vielä olla kristitty! — — —

39.

— Minä palaan takaisin, kerron kristinopin oikean historian. Jo sana „kristinusko" on väärinkäsitys — oikeastaan on ollut vain yksi ainoa kristitty, ja hän kuoli ristillä. „Evankeliumi" kuoli ristillä. Tästä hetkestä lähtien on kaikki, mitä evankeliumiksi kutsutaan, ainoastaan sen vastakohta, mitä hän elämällään julisti: „huono sanoma", dysangelium. On väärää aina mielettömyyteen saakka, jos „uskossa", esim. uskossa Kristuksen lunastukseen nähdään kristityn tunnusmerkki: vain kristillinen käytäntö, samallainen elämä kuin hänen, joka kuoli ristillä, on kristillistä... Vielä tänään on sellainen elämä mahdollinen, vieläpä muutamille ihmisille välttämätön: oikea, alkuperäinen kristinoppi on oleva mahdollinen kaikkina aikoina... Ei usko, vaan tekeminen, ennen kaikkea jättää paljon tekemättä, toinen oleminen... Tietoinen tila, jokin usko, jonkin totena pitäminen esimerkiksi — jokainen psykoloogi tietää sen — ovat täydellisesti merkityksettömiä ja toisarvoisia vaistojen arvoon verrattuina: ankarammin puhuen on koko käsite henkinen vaikutin väärä. Supistaa kristittynä olemisen, kristillisyyden jonkin todeksi uskomiseen, puhtaaksi itsetietoisuusilmiöksi, on kristillisyyden kieltämistä. Itse asiassa ei ole ollut yhtään kristittyä. „Kristitty", hän, jota kaksi vuosituhatta on kutsuttu kristityksi, on vain psykolooginen

itsensä-väärinymmärtäminen. Tarkemmin katsellen hallitsivat hänessä, kaikesta „uskosta“ huolimatta, vain vaistot — ja mitkä vaistot! — „Usko“ oli kaikkina aikoina, esimerkiksi Lutherilla, vain verho, tekosyy, esirippu, jonka takana vaistot pitivät peliään, — viisas sokeus muutamien vaistojen herraudesta . . . „Usko“ — olen kutsunut sitä jo varsinaiseksi kristilliseksi viisaudeksi, — alati on puhuttu „uskosta“, alati on toimittu vain vaistosta . . . Kristityn kuvittelumaailmassa ei esiinny mitään, joka edes koskettaa todellisuutta; sitävastoin olemme vaistomaisessa vihassa kaikkea todellisuutta kohtaan oppineet tuntemaan kiihottavan, ainoan kiihottavan elementin kristinopin juuressa. Mitä seuraa siitä? Että täällä psykoloogienkin joukossa erhetys on radikaali, s. o. olennonmääräävä, substansi. Yksi käsite täältä pois, yksi ainoa realiteetti sen sijaan — ja koko kristinoppi raukeaa tyhjiin! — Ylhäältä katsoen käy tuo kaikista tosiasioista oudoin, tuo ei ainoastaan erhetysten perustalla syntynyt, vaan yksinomaan vahingollisissa, yksinomaan elämää- ja sydäntämyrkyttävissä erhetyksissä kekseliäs, vieläpä nerokaskin uskonto näytelmäksi jumalille, — niille jumaluuksille, jotka myös ovat filosoofeja, ja joita esimerkiksi olen tavannut noissa ylistetyissä kaksinpuheluissa Naxolla. Sinä hetkenä, jolloin iljetys väistyy heidän luotaan (— ja meidän!), tulevat he kiitollisiksi kristityn näytelmästä: viheliäinen, pieni tähti, jonka nimi on maa, ansaitsee miltei yksin tämän kummallisen tapauksen vuoksi jumalallisen katseen, jumalallisen osanoton . . . Älkäämme näet väheksikö kristittyä: kristitty, väärä aina viattomuuteen saakka, on paljon ylempänä apinaa, — ottaen huomioon kristityn, käy eräs tunnettu syntyteoria pelkäksi kohteliaisuudeksi . . .

40.

Evankeliumin kohtalo ratkaistiin kuolemalla, — se riippui „ristillä“. Vasta kuolema, tuo odottamaton, häpeällinen kuolema, vasta risti, joka yleensä oli aiottu vain roistoja varten, — vasta tämä hirvittävin paradoksi vei opetuslapset varsinaisen arvoituksen eteen: „kuka se oli? mitä se oli?“ — Se tärisytti ja loukkasi syvimmin tunnetta, epäily siitä, että sellainen kuolema voisi olla heidän asiansa kumoaminen, hirvittävä kysymysmerkki „miksi juuri niin“? — tämän tilan ymmärtää vain liian hyvin. Täällä täytyi kaiken olla välttämätöntä, kaikella olla tarkoitus, järki, korkein järki; opetuslapsen rakkaus ei tunne lainkaan sattumaa. Vasta nyt tuli kuilu ilmi: „kuka on surmannut hänet? kuka oli hänen luonnollinen vihollisensa?“ — tämä kysymys välähti mieliin kuin salama. Vastaus: hallitseva juutalaisuus, sen ylin sääty. Tästä hetkestä saakka tunnettiin olevan kapinassa järjestystä vastaan, tämän jälkeen ymmärrettiin Jeesus kapinalliseksi järjestystä vastaan. Aina siihen saakka puuttui tämä sotainen, tämä kieltävä, hävittävä piirre hänen kuvastaan; vielä enemmän, hän oli sen vastakohta. Ilmeisesti ei tämä pieni seurakunta ole ymmärtänyt juuri pääasiaa, esikuvallista tässä tavassa kuolla, vapautta kaikista ressentimentitunteista, ylemmyyttä niiden suhteen: — merkki siitä, kuinka vähän he yleensä ymmärsivät häntä! Itsessään ei Jeesus voinut kuolemallaan tahtoa muuta kuin antaa julkisesti korkeimman esimerkin, todistuksen opistaan... Mutta hänen opetuslapsensa eivät voineet antaa hänelle anteeksi tätä kuolemaa — joka olisi kuitenkin ollut evankeelista korkeimmassa merkityksessä; tai edes tarjoutua sydämen hiljaisessa ja lempeässä rauhassa samanlaiseen kuolemaan... Juuri enin epäevankeelinen kaikista tunteista, kosto, pääsi

jälleen valtaan. Asia ei voinut loppua tähän kuolemaan: tarvittiin „kostoa“, „tuomiota“ (— ja kuitenkin, mikä voi olla epäevankeelisempaa kuin „kosto“, „rangaistus“, „istua tuomarina“!). Vielä kerran tuli etualalle kansanomainen Messiaksen odottaminen; katse kiinnitettiin historialliseen hetkeen: „jumalan valtakunta“ tulee tuomitsemaan vihollisiaan . . . Mutta täten on kaikki ymmärretty väärin: „jumalan valtakunta“ loppunäytöksenä, lupauksena! Evankeliumihan oli juuri ollut tämän „valtakunnan“ olemassaolo, toteutuminen, todellisuus. Juuri sellainen kuolema oli „jumalan valtakunta“. Nyt vasta sekoitettiin mestarin tyyppiin koko ylenkatse ja katkeruus farisealaisia ja teoloogeja kohtaan, — hänestä tehtiin siten farisealainen ja teoloogi! Toiselta puolen ei näiden hurmautuneiden sielujen mieletön kunnioitus sietänyt enää, että kaikki olivat evankeelisesti yhtä oikeutettuja olemaan jumalan lapsia, kuten Jeesus oli opettanut: heidän kostonsa oli hillittömällä tavalla korottaa Jeesus, erottaa hänet itsestään: aivan kuin juutalaiset muinoin kostaakseen vihollisilleen olivat irroittaneet jumalansa itsestään ja nostaneet hänet korkeuteen. Ainoa jumala ja jumalan ainoa poika: molemmat ressentimentituotteita . . .

41.

— Ja nyt sukeltautui esiin tämä mieletön probleemi: „kuinka jumala saattoi sallia sen!“ Tähän löysi pienen seurakunnan hämmentynyt järki tämän hirvittävän mielettömän vastauksen: jumala antoi poikansa syntien anteeksiantamukseksi, uhriksi. Minne joutui evankeliumi yhdellä erää? Vikauhri, ja senlisäksi iljettävimmässä, barbaarisimmassa muodossaan, viattoman uhraaminen syyllisten syntien vuoksi! Mikä hir-

vittävä pakanuus! — Jeesushan oli poistanut itse käsitteen „syy“, — hän on kieltänyt jokaisen kuilun jumalan ja ihmisen välillä, hän *teki eläväksi* yhteyden jumalan ja ihmisen välillä „iloisella sanomallaan“ . . . *Eikä* etuoikeudella! Tästä lähtien liittyy lunastajan tyyppiin askel askeleelta: oppi tuomiosta ja takaisintulosta, oppi kuolemasta uhrikuolemana, oppi *ylösnousemuksesta*, jolla koko käsite „autuus“, evankeliumin yksi ja ainoa realiteetti, on sukkelasti siepattu pois — erään tilan hyväksi kuoleman *jälkeen*! . . . Paavali on sillä rabbiinimaisella hävyttömyydellä, joka on hänelle kaikissa suhteissa ominaista, asettanut tämän käsityksen, tämän *kevytmielisen* käsityksen seuraavaan syyperäiseen yhteyteen: „*jos* Kristus ei ole noussut kuolleista, *niin* meidän uskomme on turha.“ — Ja yhdellä erää tuli evankeliumista halveksittavin kaikista täyttämättömistä lupauksista, *hävytön* oppi personallisesta kuolemattomuudesta . . . Vieläpä Paavali opetti sitä *palkkana*! . . .

42.

On selvää, mikä päättyi ristinkuolemassa: uusi, täydellisesti alkuperäinen halu buddhalaiseen rauhanliikkeeseen, todelliseen, *ei* ainoastaan luvattuun *onneen maan päällä*. Sillä tämä jää — olen jo huomauttanut sen — peruseroksi näiden molempien dekadensiuskontojen välillä: buddhalaisuus ei lupaa, vaan pitää, kristinoppi lupaa kaikki, mutta *ei pidä mitään*. — „Iloista sanomaa“ seurasi kintereillä *kaikkein huonoin*: Paavalin sanoma. Paavalissa ruumiillistuu „iloisen sanansaattajan“ vastakkaistyyppi, vihan, vihan mielikuvan, vihan heltymättömän johdonmukaisuuden nero. *Mitä* ei tämä huonon sanoman saattaja olisi vihalle

uhrannut! Ennen kaikkea lunastajan: hän naulitsi hänet ristiinsä. Elämää, esimerkkiä, oppia, kuolemaa, koko evankeliumin tarkoitusta ja oikeutta — mitään ei ollut, paitsi mitä tämä vihan kiihoittama vääristelijä käsitti, mitä hän yksin saattoi käyttää. Ei realiteettia, ei historiallista totuutta!... Ja vielä kerran teki juutalaisen pappisvaisto samanlaisen suuren rikoksen historiaa vastaan, — hän pyyhki yksinkertaisesti pois kristinopin eilisen ja eilisen edellisen, hän keksi itselleen ensimäisen kristinopin historian. Ja vielä enemmän: hän uudisti — väärensi vielä kerran Israelin historian, jotta se olisi näyttänyt hänen tekonsa esihistorialta: kaikki profeetat ovat puhuneet hänen „lunastajastaan"... Myöhemmin väärensi kirkko ihmiskunnankin historian kristinopin esihistoriaksi... Lunastajan tyyppi, oppi, käytäntö, kuolema, kuoleman tarkoitus, vieläpä kuoleman jälkeinenkin tila — mikään ei jäänyt ahdistamatta, mikään ei jäänyt edes todellisuuden kaltaiseksikaan. Paavali asetti yksinkertaisesti koko tämän olemassaolon painopisteen tuollepuolen tätä olemassaoloa, — valheeseen „jälleen-ylösnousseesta" Jeesuksesta. Hän ei oikeastaan voinut käyttää lunastajan elämää yleensä, — hän tarvitsi ristinkuolemaa ja jotakin vielä lisäksi... Paavali oli kotoisin stoalaisen valistuksen pääpaikasta; — olisi puhdas joutavuus psykoloogin puolelta pitää häntä rehellisenä, kun hän löytää eräästä harhanäystä todistuksen lunastajan jatkuvasta elämästä, tai edes uskoa hänen kertomustaan siitä, että hän on nähnyt tämän harhanäyn: Paavali tahtoi saavuttaa päämaalin, siis tahtoi hän myös keinon... Mitä hän itse ei uskonut, sen uskoivat ne idiootit, joiden joukkoon hän heitti oppinsa. — Hänen kaipuunsa oli valta; Paavalissa tahtoi pappi jälleen valtaan, — hän saattoi käyttää vain käsitteitä, oppeja, symbooleja, joilla joukkoja pidetään hirmuvallan alaisina, muodostetaan laumoja. Mitä

Muhamed yksin lainasi myöhemmin kristinopista? Paavalin keksinnön, hänen keinonsa pappishirmuvaltaan, lauman muodostamiseen: kuolemattomuususkon — se on opin „tuomiosta“ ...

43.

Ellei aseta elämän painopistettä elämään, vaan „tuollepuolen“ — „ei-mihinkään“ —, niin on elämältä riistetty sen painopiste yleensä. Suuri valhe personallisesta kuolemattomuudesta turmelee kaiken järjen, kaiken luonnon vaistossa — kaikki, mikä vaistoissa on terveellistä, elämäävaativaa, tulevaisuuttalupaavaa, herättää nyt epäluuloa. Niin elää, että siinä ei ole enää mitään tarkoitusta, se käy nyt elämän tarkoitukseksi ... Miksi yhteishenkeä, miksi vielä kiitollisuutta syntyperästä ja esivanhemmista, miksi yhteistyötä, uskoa, miksi vaatia ja pitää silmällä yhteistä hyvää? ... Kaikki nämä ovat „kiusauksia“, kaikki kokeita johtaa pois „oikealta tieltä“ — „yksi on tarpeellinen“ ... Että jokainen „kuolemattomana sieluna“ on samanarvoinen kuin toinen, että jokaisen yksityisen olennon „lunastus“ saa suunnattoman suuren merkityksen, että pienet tekopyhät ja kolmeneljännes-hourupäät saavat kuvitella, että luonnonlakeja heidän takiaan alati rikotaan, — sellaista äärettömiin, hävyttömyyteen saakka kohonnutta itsekkäisyyttä ei voi kyllin suuren ylenkatseen häpeäleimalla merkitä. Ja kuitenkin saa kristinoppi kiittää voitostaan tätä surkuteltavaa ryömimistä personallisen turhamaisuuden edessä, — sillä se on houkutellut luokseen kaiken epäonnistuneen, kapinallisen, rappiolle joutuneen ihmiskunnassa, sen kaiken hylkyroskan ja kuonan. „Sielun lunastus“ — suomeksi: „maailma kiertää minua“ ... Myrkyllistä oppia „samat oi-

keudet kaikille“ on kristinoppi johdonmukaisimmin kylvänyt; kristinoppi on huonojen vaistojen salaisimmista sopista käynyt sotaa jokaista kunnioitus- ja välimatkatunnetta vastaan ihmisen ja ihmisen välillä, s. o. edellytystä kultuurin jokaista kohottamista, sen elinvoiman jokaista enentämistä vastaan, — se on joukkojen *ressentimentistä* takonut itselleen *pääaseen meitä* vastaan, kaikkea ylhäistä, iloista, ylevämielistä vastaan maan päällä, meidän onneamme vastaan maan päällä... Myöntää „kuolemattomuus“ jokaiselle Pietarille ja Paavalille oli tähän saakka suurin ja ilkein murhayritys *ylhäistä* ihmiskuntaa vastaan. — Ja älkäämme väheksikö sitä onnettomuutta, joka kristinopista on hiipinyt itse politiikkaankin! Kenelläkään ei ole tänään rohkeutta erikoisiin oikeuksiin, herrausoikeuksiin, kunnioituksen tunteeseen itseään ja vertaisiaan kohtaan — *välimatkan paatokseen*... Meidän politiikkamme on *sairas* tästä rohkeuden puutteesta! — Mielen aristokratia on valheen kautta sielujen yhtäläisyydestä kavalimmin turmeltu; ja jos usko „enemmistön oikeudesta“ nostaa ja *tulee nostamaan* vallankumouksia, — niin älköön yksikään epäilkö, että se on kristinoppi, että ne ovat *kristilliset* arvojen arvioimiset, jotka jokainen vallankumous vain muuttaa vereksi ja rikokseksi! Kristinoppi on kaikkien maassa-matelevien kapina sitä vastaan, millä on *korkeutta*: alhaisten evankeliumi *luo* alhaisuutta...

44.

— Evankeliumit ovat verrattomat todistuksena siitä hillittömästä turmeluksesta, joka vallitsi jo ensimäisen seurakunnan *keskuudessa*. Minkä Paavali myöhemmin rabbiinin kyynillisellä johdonmukaisuudella vei perille, oli siitä huolimatta vain se rappioprosessi, joka

alkoi lunastajan kuolemalla. — Ei voi lukea evankeliumeita kyllin varovasti: niillä on jokaisessa sanassa vaikeutensa. Tunnustan, luettakoon se minulle ansioksi, että ne juuri senvuoksi tuottavat suurta nautintoa psykoloogille, — kaiken naivin turmeluksen vastakohtana, raffinementti par excellence, psykoloogisen turmeluksen taiteellisuutena. Evankeliumit pitävät puolensa. Raamattu yleensä ei siedä mitään vertailua. Ollaan juutalaisten joukossa: ensimäinen näkökanta, jotta ei kadottaisi täällä kokonaan lankoja. Tuo täällä neroksi tullut itsensä „pyhäksi“ teeskenteleminen, jonka vastinetta turhaan etsii kaikkien aikojen kirjoista ja ihmisistä, tämä taiteeksi käynyt sanojen ja eleiden vääristely ei riipu mistään erikoisista lahjoista, mistään poikkeusluonnosta. Tähän vaaditaan rotua. Kristinopissa, taitona valhetella pyhästi, saavuttaa juutalaisuus, monisatavuotisten juutalaisten kaikkein-vakavimpien esiharjoitusten ja tekniikan jälkeen lopullisen mestariuden. Kristitty, tuo valheen ultima ratio, on juutalainen kaksinkerroin — jopa kolminkerroin . . . Johdonmukainen tahto käyttää ainoastaan käsitteitä, symbooleja, asentoja, jotka ovat vanhurskautettuja senkautta, että pappi on käyttänyt niitä, jokaisen toisen tavan vaistomainen hylkääminen, jokaisen toisen arvo- ja hyötyperspektiivin — se ei ole vain traditsioonia, se on perintöä: ainoastaan perintönä se vaikuttaa kuin luonto. Koko ihmiskunta, vieläpä parhaimpien aikojen parhaimmat päät — (yhtä lukuunottamatta, joka ehkä on vain hirviö) — ovat antaneet pettää itsensä. On luettu evankeliumia viattomuuden kirjana . . . ei vähintäkään todistusta siitä mestariudesta, millä täällä on näytetty komediaa. — Tosin: jos saisimme nähdä heidät, vaikkakin vain sivumennen, kaikki nämä kummalliset teeskentelijät ja tekopyhät, niin se olisi lopussa — ja juuri senvuoksi, etten lue sanaakaan katsomatta eleitä, teen minä heistä

lopun ... Minä en siedä sitä tapaa, millä he aukaisevat silmänsä. — Onneksi ovat kirjat useimmille ihmisille vain kirjallisuutta — —. Ei tule antaa eksyttää itseään: „älkää tuomitko"! sanovat he, mutta he lähettävät helvettiin kaiken, mikä on heidän tiellään. Antaessaan jumalan tuomita, tuomitsevat he itse; korottaessaan jumalan, korottavat he itsensä; vaatiessaan hyveitä, joihin he itse kykenevät — vielä enemmän, joita he tarvitsevat pysyäkseen yleensä pystyssä —, antavat he teoilleen suuremmoisen leiman taistelusta hyveen puolesta, kamppailusta hyveen herrauden vuoksi. „Me elämme, me kuolemme, me uhraudumme hyvän puolesta" (— „totuus", „valo", „jumalan valtakunta"): todellisuudessa he tekevät, mitä eivät voi olla tekemättä. Liehakoitsijain lailla pakottaessaan itsensä läpi, istuessaan nurkassa, varjon lailla eläessään elämänsä varjossa, tekevät he itselleen velvollisuuden siitä: velvollisuutena saa heidän elämänsä nöyryyden leiman, nöyryytenä, se on todistus lisää hurskaudesta ... Ah tätä nöyrää, siveää, laupiasta valheellisuuden lajia! „Meidän puolestamme on hyve itse oleva todistuksena" ... Luettakoon evankeliumeita viettelemisen oppikirjoina moraalin kautta: nämä pienet ihmiset ottavat moraalin takavarikkoon, — he tietävät mihin moraali kelpaa! Ihmiskuntaa vedetään nenästä parhaimmin moraalilla! Realiteetti on, että itsetietoisin ylpeys kuulua valittuihin näyttelee häveliäisyyttä: on kerta kaikkiaan asetuttu ja asetettu „seurakunta", „hyvät ja vanhurskaat" toiselle puolelle, „totuuden" puolelle — ja jäännös, „maailma" toiselle ... Tämä oli turmiollisin suuruushulluuden laji, mitä tähän saakka on maailmassa ollut: teeskentelijäin ja valhettelijain pienet epäsikiöt alkoivat käyttää hyväkseen käsitteitä „jumala", „totuus", „valo", „henki", „rakkaus", „viisaus", „elämä", ikäänkuin heitä itseään merkitsevinä, määrätäkseen siten rajat itsensä

ja „maailman“ välillä, pienet superlatiivijuutalaiset, kypsiä jokaiseen hourujenhuoneeseen, käänsivät arvot yleensä oman mielensä mukaan, ikäänkuin kristitty vasta olisi ollut kaiken jäännöksen tarkoitus, suola, mitta ja viimeinen oikeus . . . Koko onnettomuus kävi mahdolliseksi senkautta, että oli jo olemassa samansukuinen, rodunomainen suuruudenhulluus maailmassa, juutalainen: heti kun kuilu juutalaisten ja juutalaiskristittyjen välillä aukeni, ei jälkimmäisillä ollut mitään muuta valintaa kuin käyttää juutalaisesta vaistosta johtuneita itsesäilytyskeinoja itse juutalaisia vastaan, kun juutalaiset olivat käyttäneet niitä tähän saakka vain kaikkea ei-juutalaista vastaan. Kristitty on vain „vapaampaan“ tunnustukseen kuuluva juutalainen. —

45.

— Annan pari näytettä siitä, mitä nämä pienet ihmiset ovat panneet päähänsä, mitä he ovat asettaneet mestarinsa suuhun: pelkkiä „kauniiden sielujen“ tunnustuksia. —

„Ja jotka eivät teitä vastaanota, eivätkä kuule teitä, niin menkäät pois sieltä, ja pyhkikäät tomu, kuin teidän jalkainne alla on, heille todistukseksi. Totisesti minä sanon teille: Sodomalle ja Gomorralle on tuomiopäivänä huokiampi, kuin sille kaupungille“ (Markus 6, 11). — Kuinka evankeelista! . . .

„Ja kuka ikänä pahentaa yhden niistä vähimmistä, jotka uskovat minun päälleni, parempi olisi hänelle, jos myllynkivi pantaisiin hänen kaulaansa, ja heitettäisiin mereen“ (Markus 9, 42). — Kuinka evankeelista! . . .

„Ja jos sinun silmäs on sinulle pahennukseksi, niin heitä se pois: parempi on sinun silmäpuolena Jumalan valtakuntaan sisälle mennä, kuin jos sinulla olisi kaksi

silmää, ja heitettäisiin helvetin tuleen“ (Markus 9, 47). — Tässä ei ole juuri kysymys vain silmästä . . .

„Totisesti sanon minä teille: muutamain näistä, jotka tässä seisovat, ei pidä kuolemata maistaman, siihenasti kuin he näkevät Jumalan valtakunnan voimalla tulevan“ (Markus 9, 1). — Hyvin valheteltu, jalopeura . . .

„Kuka ikänä tahtoo tulla minun perässäni, hän kieltäköön itsensä, ja ottakoon ristinsä, ja seuratkoon minua. Sillä . . .“ (Psykoloogin huomautus. Kristillinen moraali kumotaan „sillä“ sanoillaan: sen „perusteet“ kumoavat, — se on kristillistä.) Markus 8, 34. —

„Älkäät tuomitko, ettei teitä tuomittaisi: sillä mitalla, jolla te mittaatte, pitää teille jälleen mitattaman“ (Mattheus 7, 1). — Mikä käsite oikeudesta, vanhurskaasta tuomarista! . . .

„Sillä jos te rakastatte niitä, jotka teitäkin rakastavat, mitä teidän siitä palkkaa on? Eivätkö publikanit myös niin tee? Ja jos te ainoastaan veljeinne kanssa soveliaat olette, mitä te sen kanssa erinomaista teette? Eivätkö publikanit myös niin tee?“ (Mattheus 5, 46). — Kristillisen rakkauden prinsiippi: se tahtoo lopuksi saada hyvän maksun . . .

„Vaan jollette anteeksi anna ihmisille heidän rikoksiansa, niin ei myös teidän isänne anteeksi anna teidän rikoksianne“ (Mattheus 6, 15). — Saattaa sangen huonoon valoon mainitun „isän“ . . .

„Vaan etsikäät ensin Jumalan valtakuntaa, ja hänen vanhurskauttansa, ja niin kaikki nämät teille annetaan“ (Mattheus 6, 33). — *Kaikki nämät:* nimittäin ruoka, vaatteet, elämän kaikki tarpeet. Erhetys, hyvänsävyisesti sanottuna . . . Vähän ennen esiintyy jumala räätälinä, ainakin muutamissa tapauksissa . . .

„Iloitkaat sinä päivänä, ja riemuitkaat: sillä katso, teidän palkkanne on suuri taivaassa: niin tekivät myös

heidän isänsä propheetaille“ (Lukas 6, 23). — Häpeämätöntä roskaväkeä! He vertaavat itseään jo profeettoihin . . .

„Ettekö te tiedä teitänne Jumalan templiksi, ja että Jumalan henki asuu teissä? Jos joku Jumalan templin turmelee, sen Jumala turmelee: sillä Jumalan templi on pyhä, niinkuin tekin olette“ (Paavali, 1 Kor. 3, 16). — Sellaista ei voi kyllin halveksia . . .

„Ettekö te tiedä, että pyhät pitää maailmaa tuomitseman? Ja jos maailma pitää teidän kauttanne tuomittaman, ettekö te siis kelpaa pienimpiä asioita tuomitsemaan?“ (Paavali 1 Kor. 6, 2). — Valitettavasti kyllä ei edes hourujenhuoneen asukkaan puhetta . . . Tämä hirvittävä pettäjä jatkaa sanasta sanaan: „Ettekö te tiedä, että meidän pitää enkeleitäkin tuomitseman? Kuinka siis ei ajallisia asioita?“ . . .

„Eikö Jumala ole tämän maailman viisautta hulluudeksi tehnyt? Sillä että Jumalan viisaudessa ei maailma tuntenut Jumalata viisauden kautta, niin kelpasi Jumalalle tyhmän saarnan kautta niitä vapahtaa, jotka sen uskovat . . .; ei monta lihallista viisasta, ei monta voimallista, ei myös monta suuresta suvusta ole kutsuttuja. Vaan ne kuin maailman edessä hullut ovat, on Jumala valinnut, että hän viisaat häpiään saattaisi; ja ne, kuin heikot ovat maailman edessä, on Jumala valinnut, että hän väkevät häpiään saattaisi; ja ne alimmaisesta suvusta ja ylönkatsotut maailmassa on Jumala valinnut, ja ne, kuin eivät mitään ole, että hän ne kuin jotakin ovat, turhaksi tekisi. Ettei hänen edessänsä yksikään liha kerskaisi“ (Paavali 1 Kor. 1, 20 j. n. e.). Ymmärtääkseen tätä kohtaa, ensiarvoista todistusta jokaisen Tshandalamoraalin psykologiasta, luettakoon ensimäinen osa teostani Genealogie der Moral: siinä tuotiin ensikerran päivänvaloon vastakohta ylhäisen moraalin ja ressentimentin ja voimattoman koston synnyttämän

Tshandalamoraalin välillä. Paavali on suurin kaikista koston apostoleista . . .

46.

— Mitä seuraa siitä? Että tekee viisaasti vetäessään hansikkaat käteensä, kun lukee uutta testamenttia. Sellaisen saasta-paljouden läheisyys melkein pakottaa siihen. Yhtä vähän kuin valitsemme puolalaisia juutalaisia seuraamme, yhtä vähän valitsisimme „ensimäisiä kristityitä“: jokainen muistutus heitä vastaan on tarpeeton . . . Kummatkaan heistä eivät haise hyvälle. — Olen turhaan etsinyt uudesta testamentista edes yhtä ainoata miellyttävää piirrettä; mikään siinä ei ole vapaata, hyvää, avosydämistä, rehellistä. Ihmiskunta ei ole täällä ottanut vielä ensimäistä alkuaan, — puuttuu puhtauden vaistoja . . . Uudessa testamentissa on ainoastaan huonoja vaistoja, mutta ei edes rohkeutta näihin huonoihin vaistoihin. Kaikki on pelkuruutta, kaikki on silmien-sulkemista ja itsepetosta siinä. Jokainen kirja käy puhtaaksi, jos juuri on lukenut uutta testamenttia: luin, antaakseni esimerkin, ihastuksella heti Paavalin jälkeen tuota rakastettavinta, ylimielisintä pilkkaajaa Petroniusta, josta voisi sanoa samaa, mitä Domenico Boccaccio kirjoitti Parman herttualla Cesare Borgiasta: „è tutto festo“ — kuolemattoman terve, kuolemattoman iloinen ja sopusointuinen . . . Sillä nämä pienet teeskentelijät erhettyvät pääasiassa. He käyvät kimppuun, mutta kaikki, minkä kimppuun he käyvät, on siten merkitty. Sitä, jota vastaan „ensimäinen kristitty“ hyökkää, sitä hän ei tahraa . . . Päinvastoin: on kunnia saada „ensimäiset kristityt“ vastaansa. Uutta testamenttia ei lue tuntematta mieltymystä sitä kohtaan, mitä siinä pidellään pahoin, — puhumattakaan

„tämän maailman viisaudesta“, jota joku hävytön tuulenpieksijä turhaan koettaa saada häpeään „tyhmällä saarnalla“ ... Mutta itse farisealaiset ja kirjanoppineetkin joutuvat edullisempaan valoon tuollaisesta vastustuksesta: heidän täytyy kuitenkin olla jonkun arvoisia tullakseen vihatuiksi niin säädyttömällä tavalla. Teeskentely — se juuri oli soimaus, jonka „ensimäiset kristityt“ saivat tehdä! — Nuo olivat etuoikeutettuja: siinä kylliksi, Tshandalaviha ei tarvitse muita syitä. „Ensimäinen kristitty“ — ja, pelkään minä, „viimeinenkin kristitty“, jonka ehkä tulen vielä eläessäni näkemään — on kapinoitsija kaikkea etuoikeutettua vastaan syvimmästä vaistosta, — hän elää, hän taistelee alati „samojen oikeuksien“ puolesta! ... Tarkemmin katsoen ei hänellä ole valinnan varaa. Jos omassa personassaan tahtoo olla „jumalan valittu“ — tai „jumalan temppeli“, tai „enkelien tuomari“, — niin on jokainen muu valikoimisen periaate, esim. rehellisyyden, hengen, miehekkyyden ja uljuuden, kauneuden ja sydämen vapauden, aivan yksinkertaisesti „maailmaa“, — pahaa itsessään ... Moraali: „ensimäisen kristityn“ jokainen sana on valhetta, jokainen teko, minkä hän tekee, vaisto-vääryyttä, — kaikki hänen arvonsa, kaikki hänen päämääränsä ovat vahingollisia, mutta ketä hän vihaa, mitä hän vihaa, sillä on arvoa ... Kristitty, pappiskristitty etenkin, on arvon mittapuu — — —. Tarvitseeko minun enää sanoa, että koko uudessa testamentissa esiintyy vain yksi ainoa hahmo, jota täytyy kunnioittaa? Pilatus, roomalainen maaherra. Ottaa vakavasti joku juutalaisrähinä — siihen hän ei anna itseään houkutella. Yksi juutalainen sinne tai tänne — mitä se merkitsee? ... Roomalaisen ylhäinen pilkka, jota kohtaan harjoitetaan häpeämätöntä väärinkäyttöä sanalla „totuus“, on rikastuttanut uutta testamenttia sillä ainoalla sanalla, jolla on

arvoa, — joka on sen arvostelu, itse sen tyhjäksiteko: „mikä on totuus!“ . . .

47.

— Ei se työnnä meitä pois, että emme löydä jumalaa historiassa tai luonnossa tai luonnon takana — vaan se, että emme tunne „jumalalliseksi“ sitä, mitä jumalana kunnioitetaan, vaan pidämme sitä surkuteltavana, mielettömänä, vahingollisena, emme ainoastaan erhetyksenä, vaan *rikoksena elämää vastaan* . . . Me kiellämme jumalan jumalana . . . Jos meille *todistettaisiin* tämän kristittyjen jumalan olemassaolo, niin voisimme vielä vähemmän uskoa siihen. — Kaava: *deus qualem Paulus creavit, dei negatio*. — Uskonnon, jolla, kuten kristinopilla, ei ole yhtään kosketuskohtaa todellisuuden kanssa, ja joka heti kadottaa kaiken merkityksen, kun todellisuus yhdessä ainoassakin kohdassa pääsee oikeuksiinsa, täytyy tietysti olla „maailman viisauden“, s. o. *tieteen*, verivihollinen, — se hyväksyy kaikki keinot, joilla hengen kuria, hengen puhtautta ja ankaruutta omantunnonasioissa, hengen ylhäistä viileyttä ja vapautta voidaan myrkyttää, solvata, saada *huonoon maineeseen*. „Usko“ imperatiivina on *kielto* tiedettä vastaan, — *käytännössä* valhe mistä hinnasta tahansa . . . Paavali ymmärsi, että valhe — että „usko“ oli välttämätön; kirkko taas ymmärsi myöhemmin Paavalin. — Tämä „jumala“, jonka Paavali keksi itselleen, jumala, joka „saattaa maailman viisauden“ (ahtaammassa merkityksessä nuo kaiken taikauskon molemmat suuret vastustajat, filologian ja lääketieteen) „häpeään“, on todellisuudessa vain Paavalin jäntevä *päätös* saattaa „maailman viisaus“ häpeään: kutsua omaa tahtoaan „jumalaksi“, *thora*, se

on alkujuutalaista. Paavali tahtoo saattaa „maailman viisauden“ häpeään: hänen vihollisiaan ovat alexandrialaisen koulun hyvät filoloogit ja lääkärit —, heitä vastaan hän käy sotaa. Itse asiassa ei voi olla filoloogi eikä lääkäri olematta samalla antikristitty. Filoloogina näet oivaltaa „pyhät kirjat“, lääkärinä ymmärtää tyypillisen kristityn fysioloogisen rappion. Lääkäri sanoo „parantumaton“, filoloogi „houretta“ . . .

48.

Onko oikeastaan ymmärretty sitä mainiota kertomusta, jolla raamattu alkaa, — kertomusta jumalan äärettömästä kauhusta tiedettä kohtaan? . . . Sitä ei ole ymmärretty. Tämä pappiskirja par excellence alkaa, kuten luonnollista on, papin suurella sisällisellä pulalla: hän tuntee vain yhden ainoan suuren vaaran, siis tuntee „jumala“ vain yhden ainoan suuren vaaran. —

Vanha jumala, kokonaan „henki“, kokonaan ylimmäinen pappi, kokonaan täydellisyys, käyskelee huvikseen yrttitarhassaan: kaikki hyvin, kunhan hänen ei vain olisi ikävä. Ikävyyttä vastaan taistelevat itse jumalatkin turhaan. Mitä hän tekee? Hän keksii ihmisen, — ihmisestä on huvia . . . Mutta katsohan, ihmiselläkin on ikävä! Jumalan sääli sitä ainoata hätää kohtaan, jolta yksikään paratiisi ei ole turvassa, ei tunne mitään rajoja: hän loi heti toisia eläimiä. Jumalan ensimäinen erhetys: ihminen ei löytänyt eläimistä huvia, — hän hallitsi niitä, hän ei edes tahtonut olla „eläin“. — Siis loi jumala naisen. Ja nyt oli todellakin ikävyys lopussa, — mutta jokin muukin vielä! Nainen oli jumalan toinen erhetys! — „Nainen on olennoltaan käärme, Heva“ — sen tietää jokainen pappi: „naisesta tulee kaikki paha maailmaan“ — sen tietää myöskin jokainen pappi.

„Siis tulee tiedekin hänestä“ ... Vasta naisen kautta oppi ihminen maistamaan tiedon puun hedelmiä. — Mitä oli tapahtunut? Vanhan jumalan valtasi helvetintuska. Ihminen itse oli tullut hänen suurimmaksi erhetykseen, hän oli luonut itselleen kilpailijan, tiede tekee jumalan kaltaiseksi, — papit ja jumalat ovat lopussa, jos ihminen tulee tieteelliseksi! Moraali: Tiede on itsessään kiellettyä, — se yksin on kiellettyä. Tiede on ensimäinen synti, kaikkien syntien siemen, perisynti. Tämä yksin on moraalia. — „Sinun ei pidä tietämän:“ — kaikki muu seuraa siitä. — Jumalan helvetintuska ei estänyt häntä olemasta viisas. Kuinka suojelee itseään tieteeltä? Se tuli pitkäksi aikaa hänen pääprobleemikseen. Vastaus: pois ihminen paratiisista! Onni, toimettomuus johtavat ajattelemaan, — kaikki ajatukset ovat huonoja ajatuksia ... Ihmisen ei tule ajatella. — Ja „pappi itsessään“ keksii hädän, kuoleman, hengenvaaran raskaudessa, kaikenlaisen kurjuuden, vanhuuden, vaivan, ennen kaikkea sairauden, — kaikki keinoja taistelussa tiedettä vastaan! Hätä ei anna ihmisen ajatella ... Mutta siitä huolimatta! hirveätä! Tiedon teko kohoaa tornina, taivasta-uhkaavana, jumalia hämärtäen, — mitä tehdä? — Vanha jumala keksii sodan, hän pirstoo kansat, hän saa aikaan, että ihmiset keskenään tuhoavat toisensa (— papit ovat aina tarvinneet sotaa ...). Sota muiden muassa suuri tieteen rauhanhäiritsijä! — Uskomatonta! Tieto, vapautuminen papista, enenee sodasta huolimatta. — Ja vanha jumala tekee viimeisen päätöksen: „ihminen on käynyt tieteelliseksi, — mikään ei auta enää, hän on hukutettava!“ ...

49.

— Minut on ymmärretty. Raamatun alku sisältää papin koko psykologian. — Pappi tuntee vain yhden ainoan suuren vaaran: tieteen, — syyn ja seurauksen terveen käsitteen. Mutta tiede viihtyy yleensä vain onnellisissa olosuhteissa, — täytyy olla aikaa, henkeä liiaksi „hankkiakseen itselleen tietoa“ . . . „Siis on ihminen tehtävä onnettomaksi“, — se oli kaikkina aikoina papin logiikka. — Huomaa jo, mitä, tämän logiikan mukaisena, on tullut maailmaan vasta sen kautta: — „synti“ . . . Syy- ja rangaistuskäsite, koko „siveellinen maailmanjärjestys“ on keksitty tiedettä vastaan, — estämään ihmisen vapautumista papista . . . Ihmisen ei tule luoda katsettaan ulos, hänen tulee luoda katseensa sisäänsä; hänen ei tule viisaana ja varovaisena, oppivaisena katsella olioihin, hänen ei tule yleensä lainkaan nähdä: hänen tulee kärsiä . . . Ja hänen tulee kärsiä niin, että hän alati tarvitsee pappia. — Pois lääkärit! Yksi vapahtaja tarvitaan. — Syy- ja rangaistuskäsite, siihen luettuna oppi „armosta“, „lunastuksesta“, „anteeksiannosta“ — kauttaaltaan valheita ja vailla jokaista psykoloogista realiteettia — on keksitty sekoittamaan ihmisen syy-aistia: se on murhayritys syy- ja seurauskäsitettä vastaan! — Eikä murhayritys nyrkillä, veitsellä, rehellisyydellä vihassa ja rakkaudessa! Vaan arimmista, viekkaimmista, alhaisimmista vaistoista! Pappismurhayritys! Parasiittimurhayritys! Kalpeitten manalaisten verenimijäin vampyrismi! . . . Kun jonkun teon luonnolliset seuraukset eivät enää ole „luonnollisia“, vaan ajatellaan niiden johtuneen taikauskon käsite-kummituksista, „jumalasta“, „hengistä“, „sieluista“, pelkkinä „moraalisina“ johdonmukaisuuksina, palkkana, rangaistuksena, viittauksena, kasvatuskeinona, silloin on edellytys tietoon turmeltu, — silloin on

tehty suurin rikos ihmiskuntaa vastaan. — Synti, toistan sen vielä kerran, tämä ihmisen itsesaastutusmuoto par excellence, on keksitty siksi, että voitaisiin tehdä mahdottomaksi tiede, kultuuri, jokainen korkeus ja ylhäisyys ihmisessä; pappi on päässyt hallitsemaan synnin keksimisen kautta. —

50.

— En ryhdy tässä kohdassa valaisemaan „uskon“, „uskovaisten“ psykologiaa, ja, selväähän on, juuri „uskovaisten“ hyödyksi. Ellei vielä tänään ole puutetta sellaisista, jotka eivät tiedä missä määrin on säädytöntä olla „uskovainen“ — tai olla merkkinä dekadensista, murtuneesta tahdosta elämään, — niin huomenna he tulevat jo tietämään sen. Minun ääneni saavuttaa huonokuuloisetkin. — Näyttää siltä, ellen ole kuullut väärin, että kristittyjen keskuudessa on jonkunlainen totuuden mittapuu, jota kutsutaan „voiman todistukseksi“. „Usko tekee autuaaksi: siis se on tosi.“ — Lähinnä voisi tässä muistuttaa, että juuri autuaaksitekemistä ei ole todistettu, ainoastaan luvattu: autuus „uskomisen“ ehtoon solmittu, — tulee autuaaksi senvuoksi, että uskoo... Mutta että todellakin tulee täytetyksi, mitä pappi lupaa uskovaiselle tuosta jokaisen kontrollin ulkopuolella olevasta „tuonpuoleisesta maailmasta“, millä se näytetään toteen? — Tuo luuloteltu „voimantodistus“ on siis oikeastaan jälleen vain usko siihen, että se vaikutus, jota uskosta itselleen odottaa, ei jää tulematta. Kaavana: „minä uskon, että usko tekee autuaaksi; — siis on se tosi.“ — Mutta siten olemme jo lopussa. Tämä „siis“ olisi totuuden mittapuuna itse mielettömyys. — Mutta olettakaamme, hiukan myöntymällä, että autuaaksitekeminen olisi todistettu uskolla (— ei ainoas-

taan toivottu, ei ainoastaan luvattu papin hiukan epäluotettavalla suulla): olisiko autuus — teknillisemmin puhuen, ilo — milloinkaan todistus totuudesta? Niin vähän, että se melkein antaa vastatodistuksen, joka tapauksessa se herättää suurinta epäluuloa „totuutta“ kohtaan, jos ilontunteetkin puhuvat, kun on kysymyksessä „mikä on totuus?“ „Ilon“ todistus on todistus „ilosta“, — ei enempää; milloin kummalla tultiin siihen kokemukseen, että juuri todet arvioimiset tuottivat enemmän iloa kuin väärät ja, prestabilieeratun harmonian mukaan, välttämättä toivat suloisia tunteita mukanaan? — Kaikkien ankarien, kaikkien syvästi muodostuneiden henkien kokemus opettaa meille päinvastaista. On täytynyt taistellen voittaa itselleen jokainen askeleen leveys totuutta, on täytynyt panna melkein kaikki alttiiksi, mihin sydän, rakkautemme, luottamuksemme elämään on kiintynyt. Siihen tarvitaan sielun suuruutta: totuuden palvelus on kovinta palvelusta. — Mitä sitten on olla rehellinen henkisissä asioissa? Että on ankara sydäntään kohtaan, halveksii „kauniita tunteita“, että tekee itselleen omantunnonasian jokaisesta myöntämisestä ja kieltämisestä! — — — Usko tekee autuaaksi: siis se valhettelee...

51.

Että usko muutamissa olosuhteissa tekee autuaaksi, että autuus ei vielä tee päähänpistosta totta ajatusta, että usko ei siirrä, mutta kyllä asettaa vuoria sinne, missä niitä ei ole: lyhyt kierto hourujenhuoneessa näyttää kylliksi toteen tämän. Tosin ei papille: sillä hän kieltää vaistosta, että sairaus on sairautta, että hourujenhuone on hourujenhuone. Kristinusko tarvitsee sairautta, melkein kuten helleenisyys tarvitsee liiallisen

määrän terveyttä, — tehdä sairaaksi on kirkon koko pelastusmenettely-järjestelmän varsinainen salatarkoitus. Ja kirkko itse — eikö se ole katoolinen hourujenhuone viimeisenä ihanteena? — Maa yleensä hourujenhuoneena? — Uskonnollinen ihminen, sellaisena kuin kirkko tahtoo hänet, on tyypillinen dekadentti; sen ajan tunnusmerkkinä, jolloin uskonnollinen käänne käy jonkun kansan herraksi, on kulkevat hermotaudit; uskonnollisen ihmisen „sisäinen maailma“ on ihan hämmennykseen saakka liiaksi kiihoittuneiden ja voipuneiden „sisällisen maailman“ kaltainen; „korkeimmat tilat“, joita kristinoppi on ripustanut ihmiskunnan ylitse kaikkien arvojen arvona, ovat kaatumataudin muotoja, — kirkko on tehnyt pyhiksi vain hulluja tai suuria pettureita jumalan yhä korkeammaksi kunniaksi... Olen kerran merkinnyt koko kristillisen katumus- ja lunastusharjoituksen (jota tänään tutkitaan parhaiten Englannissa) järjestelmällisesti luoduksi kiertäväksi hulluudeksi, tietysti jo siihen valmistetussa, se on perinpohjin sairaassa maaperässä. Kukaan ei tule vapaaehtoisesti kristityksi: kristinuskoon ei tule „käännetyksi“, — siihen tulee olla kyllin sairas... Me muut, me, joilla on rohkeus terveyteen ja ylenkatseeseenkin, mitä muuta me voisimme kuin halveksia uskontoa, joka opetti väärinymmärtämään ruumista! joka ei tahdo vapautua taikauskostaan sieluun nähden! joka tekee riittämättömästä ravinnosta ansion! joka terveydessä taistelee jonkinlaista vihollista, perkelettä, kiusausta vastaan! joka kuvitteli, että voisi säilyttää „täydellistä sielua“ raadollisessa ruumiissa, ja jolle senvuoksi oli välttämätöntä tehdä itselleen uusi „täydellisyyden“ käsite, kalpea, sairaloinen, tylsämielisen haaveksiva olento, tuo niin sanottu „pyhyys“, — pyhyys, itse ainoastaan kurjaksi tehdyn, kidutetun, parantumattomasti turmellun ruumiin symptoomisarja!... Kristillinen liike europalaisena liikkeenä on alusta alkaen kai-

kenlaisten hylky- ja rappioelementtien yhteisliike (— nämä tahtovat kristinopin yhteydessä valtaan). Se ei ole jonkun rodun alenemisen ilmaisumuoto, se on yhteentunkevien ja toisiaan etsivien kaikkialle hajautuneiden dekadensimuotojen yhteismuodostelma. Se *ei* ole, kuten luullaan, itse muinaisajan turmelusta, joka teki kristinopin mahdolliseksi: ei voi kyllin jyrkästi vastustaa sitä oppinutta idioottisuutta, joka vielä tänään puolustaa tätä ajatusta. Siihen aikaan, jolloin sairaat ja turmeltuneet Tshandalakerrokset koko *imperiumissa* kääntyivät kristinuskoon, oli juuri *vastakkaistyyppi* olemassa, ylhäisyys kauneimmassa ja kypsimmässä muodossaan. Suuri joukko tuli herraksi; kristillisten vaistojen demokraattisuus *pääsi voittoon* . . . Kristinoppi ei ollut „kansallinen", ei rodun vaatima, — se kääntyi elämän jokaisen rappeutumalajin puoleen, sillä oli kaikkialla liittolaisia. Kristinoppi on, perusteenaan sairaiden kauna, kohdistanut vaiston terveitä, terveyttä vastaan. Kaikki hyvinonnistunut, ylväs, ylimielinen, kauneus ennen kaikkea tekee pahaa sen korville ja silmille. Muistutan vielä kerran Paavalin verrattomasta sanasta: „Vaan ne, kuin *heikot* ovat maailman edessä, ne kuin maailman edessä *hullut* ovat, ne *alimmaisesta suvusta* ja *ylönkatsotut* maailmassa on Jumala valinnut" . . . tämä oli kaava, tämän merkin alla voitti dekadensi. — *Jumala ristillä* — eikö yhä vieläkään ymmärretä tämän symboolin hirvittäviä sala-ajatuksia? — Kaikki, mikä kärsii, kaikki, mikä riippuu ristillä, on *jumalallista* . . . Me kaikki riipumme ristillä, siis me olemme jumalallisia . . . Me yksin olemme jumalallisia! . . Kristinoppi oli voitto, ylhäisempi ajatustapa kävi perikatoon sen kautta, — kristinusko oli tähän saakka ihmiskunnan suurin onnettomuus. — —

52.

Kristinoppi on myöskin kaiken henkisesti hyvinonnistuneen vastakohta, — se voi käyttää vain sairasta järkeä kristillisenä järkenä, se asettuu kaiken idioottisen puolelle, se kiroaa hengen, terveen hengen ylivallan. Koska sairaus kuuluu kristinuskon olemukseen, täytyy myös tyypillisesti kristillisen tilan, „uskon", olla sairausmuoto, täytyy kirkon hyljätä kaikki tietoon vievät suorat, rehelliset, tieteelliset tiet kiellettyinä teinä. Epäilykin jo on synti . . . Psykoloogisen puhtauden täydellinen puute papilla — jonka katse ilmaisee — on dekadensin seurausilmiö, — tarkasteltakoon hysteerisiä naisia tai riisitautiin taipuvaisia lapsia, jotta huomattaisiin, kuinka vaiston synnyttämä säännöllinen vilpillisyys, halu valhetella valhetellakseen, kykenemättömyys suoriin katseisiin ja askeliin ovat dekadensin ilmaisumuotoja. „Usko" merkitsee, että ei tahdo tietää, mikä on totta. Pietisti, kummastakin sukupuolesta oleva pappi, on väärä, koska hän on sairas: hänen vaistonsa vaatii, että totuus ei yhdessä kohdassakaan pääse oikeuksiinsa. „Mikä sairaaksi tekee, se on hyvää; mikä runsaudesta, yltäkylläisyydestä, vallasta johtuu, se on pahaa": niin tuntee uskovainen. Epävapaus valheeseen — siitä tunnen jokaisen ennalta määrätyn teoloogin. — Toinen teoloogin tunnusmerkki on hänen kykenemättömyytensä filologiaan. Filologialla on tässä ymmärrettävä, hyvin yleisessä merkityksessä, taitoa lukea hyvin, — osata lukea tosiasioita, selityksillä niitä vääristelemättä, kadottamatta varovaisuutta, kärsivällisyyttä, hienoutta kaipuussa tulla ymmärretyksi. Filologia ephexiksenä selityksessä: koskekoonpa se nyt kirjoja, sanomalehtiuutisia, ihmiskohtaloita tai ilmatieteellisiä havaintoja, — puhumattakaan „sielun pelastuksesta" . . . Se tapa, jolla teoloogi, yhdentekevää Berlii-

nissäkö tai Roomassa, selittää „raamatun sanan“ tai jonkun tapauksen, kotimaisen sotajoukon voiton esimerkiksi Davidin psalmien korkeammassa valaistuksessa, on aina siihen määrin uskalias, että filologi menettää mielenmalttinsa kuullessaan sen. Ja kuinka hänen tulee käyttäytyä, kun pietistit ja muut lehmät Svaabista moudostavat „jumalan sormella“ olemassaolonsa viheliäisen jokapäiväisyyden ja tupasauhun „armon“, „kaitselmuksen“ ja „lunastuskokemusten“ ihmeeksi! Häveliäimmänkin pyynnön hengestä, puhumatta säädyllisyydestä, pitäisi kuitenkin saada nämä selittäjät huomaamaan täydellisen lapsellisuuden ja halpuuden tuollaisessa jumalallisen sorminäppäryyden väärinkäyttämisessä. Niin vähäinen määrä kuin meissä onkin hurskautta, pitäisi meidän tuntea, että jumala, joka oikeaan aikaan parantaa nuhan, tai käskee meidän nousemaan ajuriin, silloinkuin rankkasade puhkeaa, on niin absurdi jumala, että hänet täytyisi poistaa, vaikka hän olisi olemassakin. Jumala palvelijana, jumala kirjeenkantajana, almanakantekijänä, — on todellakin kaikenlaisten sattumien tyhmin ilmaisumuoto ... „Jumalallinen kaitselmus“, sellaisena kuin sen likipitäen joka kolmas ihminen „sivistyneessä Saksassa“ vielä tänäkin päivänä uskoo, olisi itsessään jo sellainen vastaväite jumalaa vastaan, jota voimakkaampaa tuskin olisi ajateltavissa. Joka tapauksessa ei se ainakaan puhuisi saksalaisten puolesta! ...

53.

— Että marttyyrit todistavat mitään jonkun asian totuudesta, on niin vähän totta, jotta tahtoisin kieltää, että marttyyrilla on milloinkaan ollut mitään tekemistä totuuden kanssa. Äänessä, jolla marttyyri heittää totenapitämisensä vasten kasvoja maailmalle, ilmenee jo niin

alhainen älyllisen rehellisyyden aste, sellainen kuurous kysymykseen „totuus“, että marttyyria ei tarvitse milloinkaan kumota. Totuus ei ole jotakin, mitä toisella on ja toisella ei ole: niin voivat korkeintaan talonpojat tai Lutherin kaltaiset talonpoikaisapostolit ajatella totuudesta. Voi olla vakuutettu, että häveliäisyys, rajoitus tässä kohden lisääntyy samassa määrin kuin tunnontarkkuus henkisissä asioissa. Olla tietoinen viidestä asiasta ja kevyellä kädellä ehkäistä, että tietää muuta... „Totuus“, kuten sen sanan jokainen profeetta, jokainen lahkolainen, jokainen vapaa-ajattelija, jokainen sosialisti, jokainen kirkonmies käsittää, on täydellinen todistus siitä, että ei ole vielä ryhdyttykään siihen hengen kuriin ja itsensävoittamiseen, joka on välttämätöntä, jotta pieninkin totuus löydettäisiin. — Marttyyrikuolema, sivumennen sanottuna, on ollut suuri onnettomuus historiassa: se vietteli... Se johtopäätös, johon kaikki idiootit, nainen ja kansa siihen luettuina, ovat tulleet, nimittäin että asia, jonka vuoksi joku käy kuolemaan (tai joka ensimäisen kristinopin lailla synnyttää tappavia kulkutauteja) on jonkin arvoinen asia, — tämä johtopäätös on ollut sanomattomaksi haitaksi tutkimukselle, tutkivaiselle ja varovaiselle hengelle. Marttyyrit ovat vahingoittaneet totuutta... Vielä tänäänkin tarvitaan vain hiukan julmuutta vainoamisessa hankkiakseen itsessään niin vähäpätöiselle lahkouskoisuudelle kunnioitetun nimen. — Kuinka? Muuttaako se lainkaan jonkin asian arvoa, jos joku antaa elämänsä sen vuoksi? Erhetys, joka saavuttaa kunnioitusta, on erhetys, jolla on yksi viettelykiihoitin enemmän: uskotteko te, että antaisimme teille, herrat teoloogit, aihetta joutua marttyyreiksi valheenne puolesta? — Asian kumoo asettamalla sen kunnioittavasti jäähän, — samoin kumotaan myös teoloogeja... Se juuri oli kaikkien vainoojien maailmanhistoriallinen tuhmuus, että he antoivat

vastustamallensa asialle kunniallisuuden vivahduksen, — että he lahjoittivat sille marttyyriuden haltioitumisen... Nainen makaa vielä polvillaan erhetyksen edessä, koska hänelle on sanottu, että joku kuoli sen vuoksi ristillä. Onko sitten risti mikään todistuskeino? — — Mutta kaikista näistä asioista on ainoastaan yksi sanonut sen sanan, jota vuosituhansia sitten olisi tarvittu, — Zarathustra.

Verimerkkejä he piirsivät sille tielle, jota he kulkivat, ja heidän hulluutensa opetti, että verellä todistetaan totuus.

Mutta veri on huonoin todistus totuudesta; veri myrkyttää puhtaimmankin opin sydämen harhaluuloksi ja vihaksi.

Ja jos joku käy tulen läpi oppinsa vuoksi, — mitä se todistaa? Enemmän on totisesti, että omasta palosta oma oppi syntyy.

54.

Ei tule antaa johtaa itseään harhaan: suuret henget ovat skeptikkoja. Zarathustra on skeptikko. Väkevyyden, hengen voimasta ja ylivoimasta johtuvan vapauden näyttää skeptillisyys toteen. Vakuutuksen ihmisiä ei oteta lukuun, kun on kysymys oleellisesta arvossa ja arvottomassa. Vakuutukset ovat vankiloita. Vakuutettu ei näe kyllin etäälle, ei näe alleen: mutta ollakseen oikeutettu puhumaan arvosta ja arvottomasta täytyy nähdä viisisataa vakuutusta allaan, — takanaan... Henki, joka tahtoo suurta, joka tahtoo myös välikappaleet siihen, on välttämättömästi skeptikko. Vapaus kaikenlaisesta vakuutuksesta kuuluu väkevyyteen, taitoon katsoa vapaasti... Suuri intohimo, hänen olemuksensa

pohja ja sen valta, vielä valistuneempi, vielä itsevaltiaampi kuin hän itse, ottaa koko hänen älynsä palvelukseen; se tekee harkitsemattomaksi; se antaa hänelle rohkeutta epäpyhiinkin keinoihin; se antaa hänelle muutamassa suhteessa vakuutuksia. Vakuutus keinona: saavuttaa paljon ainoastaan vakuutuksella. Suuri intohimo käyttää, käyttää tyhjiin vakuutuksia, se ei alistu niiden alaiseksi, — se tietää itsensä yksinvaltiaaksi. — Päinvastoin: uskon tarve, ehdottomuus myöntämisessä ja kieltämisessä, Carlylelaisuus, jos minun sallitaan käyttää tätä sanaa, on heikkouden tarve. Uskon ihminen, „uskovainen", oli hän mitä lajia tahansa, on välttämättömästi vallanalainen ihminen, — sellainen, joka ei voi asettaa itseään päämaaliksi, eikä voi myöskään yleensä asettaa päämaaleja itsestään. „Uskovainen" ei kuulu itselleen, hän voi olla vain välikappale, hänen täytyy tulla käytetyksi, hän tarvitsee jotakin, joka käyttää häntä. Hänen vaistonsa antaa itsensäkieltämismoraalille korkeimman kunnian: siihen houkuttelee häntä kaikki, hänen viisautensa, hänen kokemuksensa, hänen turhamaisuutensa. Jokainen usko itse on itsensäkieltämisen, itsestäänvierautumisen ilmaisu . . . Jos tutkii, kuinka välttämätön useimmille tasapainonpitäjä on, joka ulkoapäin sitoo ne ja tekee lujiksi, kuinka pakko korkeimmassa merkityksessä, orjuus, on ainoa ja viimeinen ehto, jonka alaisena tahdoltaan heikompi ihminen, etenkin nainen, viihtyy: silloin ymmärtää myöskin vakuutuksen, „uskon". Vakuutuksen ihmisellä on vakuutuksessa selkärankansa. Ei nähdä useita olioita, ei omistaa vapaata mielipidettä yhdessäkään kohdassa, olla kokonaan puolueellinen, omistaa ankara ja ehdoton optiikka kaikkiin arvoihin nähden — tämä yksin tekee mahdolliseksi, että yleensä on olemassa sellainen ihmislaji. Mutta siten hän on todenperäisen, — totuuden vastakohta, vastustaja . . . Uskovaiselle ei ole yleensä

vapaata omistaa omaatuntoa kysymyksessä „tosi“ ja „valhe“: olla *tässä* kohdassa rehellinen olisi hänen perikatonsa silmänräpäyksessä. Hänen optiikkansa patologinen ehdollisuus tekee vakuutetusta uskonkiihkoilijan — Savonarola, Luther, Rousseau, Robespierre, Saint-Simon —, voimakkaan, vapautuneen hengen vastakkaistyyppi. Mutta se suuri asento, jonka ne ottavat, nämä *sairaat* henget, nämä käsitteen kaatuvatautiset, vaikuttaa suureen joukkoon, — uskonkiihkoilijat ovat pittoreskeja, ihmiskunta katselee mieluummin eleitä kuin kuuntelee *syitä*...

55.

— Askel edelleen vakuutuksen, „uskon“ psykologiassa. Jo kauan sitten olen vaatinut harkittavaksi, eikö vakuutukset ole totuuden vaarallisempia vihollisia kuin valheet (Menschliches, Allzumenschliches I, aforismit 54 ja 483). Tällä kertaa tahdon asettaa tämän ratkaisevan kysymyksen: onko yleensä olemassa mitään vastakohtaa valheen ja vakuutuksen välillä? — Koko maailma uskoo niin; mutta mitä ei koko maailma uskoisi! — Jokaisella vakuutuksella on historiansa, esimuotonsa, yrityksensä ja erhetyksensä: se *käy* vakuutukseksi, kun se pitkään aikaan ei ole ollut sitä, kun se vielä pitempään aikaan *tuskin* on ollut sitä. Kuinka? eikö valhekin voisi olla yksi vakuutuksen alkiomuodoista? — Toisinaan tarvitaan vain henkilömuutos: isän valhe käy pojan vakuutukseksi. — Minä kutsun valheeksi: *ei* tahtoa nähdä jotakin, jonka näkee, ei tahtoa nähdä jotakin niinkuin sen näkee: jos valhe tapahtuu todistajien läsnäollessa tai ilman todistajia, se ei merkitse mitään. Tavallisin valhe on se, jolla valhetellaan itselleen; toisille valhetteleminen on suhteellisesti poik-

keustapaus. — Nyt on tuo ei-tahtoa-nähdä, mitä näkee, tuo ei-tahtoa-nähdä niinkuin näkee, melkein ensimäinen ehto kaikille, jotka jossakin mielessä kuuluvat puolueeseen: puolueihminen käy välttämättömästi valhettelijaksi. Saksalainen historiankirjoitus esimerkiksi on vakuutettu siitä, että Rooma oli despotiaa, että germaanit toivat vapaudenajatuksen maailmaan: mikä ero on tämän vakuutuksen ja valheen välillä? Kun kaikki puolueet, saksalaiset historioitsijatkin, vaistomaisesti käyttelevät moraalin suuria sanoja ja mikä puolueihminen tahansa tarvitsee niitä joka hetki, — voiko silloin epäillä, mikä suojelee moraalin asemaa? — „Meidän vakuutuksemme: me tunnustamme sen koko maailmalle, me elämme ja kuolemme sen hyväksi, — kunnioitusta kaikkea kohtaan, jolla on vakuutuksia! — Sellaisia sanoja olen kuullut juutalaisvihollistenkin suusta. Päinvastoin, herrani! Juutalaisvihollinen ei suinkaan käy säädyllisemmäksi senvuoksi, että hän valhettelee periaatteesta... Papit, jotka sellaisissa asioissa ovat hienompia ja sangen hyvin ymmärtävät sen ristiriidan, joka on käsitteessä vakuutus, s. o. tarkoituksenmukaisuutensa vuoksi periaatteellisessa epätodenmukaisuudessa, ovat saaneet juutalaisilta sen viisauden, että työntävät sen sijaan esille käsitteen „jumala“, „jumalan tahto“, „jumalan ilmoitus“. Myöskin Kant, kategoorisine imperatiiveineen, oli samalla tiellä: hänen järkensä tuli tässä käytännölliseksi. — On olemassa kysymyksiä, joissa ihmisellä ei ole lupaa totuuden ja valheen ratkaisemiseen; kaikki ylimmät kysymykset, kaikki ylimmät arvoprobleemit ovat tuollapuolen inhimillistä järkeä... Ymmärtää järjen rajat, — se vasta on todellista filosofiaa... Miksi jumala antoi ihmiselle ilmoituksen? Olisiko jumala tehnyt jotakin tarpeettomasti? Ihminen ei voi itsestään tietää, mikä on hyvää ja pahaa, senvuoksi jumala opetti hänelle tahtonsa... Moraali: pappi ei valhettele, — kysymystä

„tottako“ vai „ei totta“ ei ole niissä asioissa, joista pappi puhuu, nämä asiat eivät salli valhettelemista. Sillä valhetellakseen pitäisi voida ratkaista, mikä täällä on totta. Mutta sitä juuri ei ihminen voi; näissä kysymyksissä on pappi vain jumalan puhetorvi. Sellainen pappissyllogismi ei ole suinkaan vain juutalaista ja kristillistä! oikeus valheeseen ja viisaus „ilmoituksessa“ kuuluu pappistyyppiin, sekä dekadensin pappeihin että pakanuudenkin (— pakanoita ovat kaikki, jotka myöntävät elämän, kaikki joille „jumala“ on kaikkien olioiden suuren myöntämisen ilmaisumuoto). — „Laki“, „jumalan tahto“, „pyhä kirja“, „inspiratsiooni“ — kaikki vain niiden ehtojen ilmaisua, joilla pappi pääsee valtaan ja ja joilla hän säilyttää valtaansa, — nämä käsitteet ovat kaikkien pappisjärjestysten, kaikkien papillisten tai filosooffispapillisten valtamuodostuksien pohjalla. „Pyhää valhetta“ — Confuciukselle, Manun lakikirjalle, Muhamedille, kristilliselle kirkolle yhteinen —: ei puutu Platoltakaan. „Totuus on siellä“: tämä merkitsee, missä se vain korottaa äänensä, pappi valhettelee...

56.

Viimein tulee kysymys siitä, mihin tarkoitukseen valhetellaan. Että kristinopilta puuttuu „pyhät“ tarkoitukset, se on minun vastaväitteeni sen keinoja vastaan. Vain huonoja tarkoituksia: elämän myrkyttäminen, soimaaminen, kieltäminen, ruumiin halveksiminen, ihmisen alentaminen ja itsehäväistys synti-käsitteen kautta, — siis ovat sen keinotkin huonoja. — Luen ihan toisella tunteella Manun lakikirjaa, verrattoman henkistä ja ylhäistä teosta, jonka mainitseminenkin vain samassa henkäisyssä kuin raamatun olisi synti

henkeä vastaan. Huomaa heti: sen takana, siinä on todellista filosofiaa, eikä ainoastaan pahallehaisevaa rabbiinisuuden ja taikauskon juutalaisuutta, se tarjoo hemmotelluimmillekin psykoloogeille jotakin pureksittavaa. Unhoittamatta nyt pääasiaa, joka perinpohjin eroittaa sen jokaisesta raamatusta: ylhäiset säädyt, filosoofit ja sotilaat, ovat tällä saaneet joukon käsiinsä; ylhäisiä arvoja kaikkialla, täydellisyydentunne, elämän myöntäminen, riemuitseva mielisuosio itseensä ja elämään, — koko kirja on aurinkoinen. — Kaikkia niitä asioita, joiden yli kristinoppi purkaa käsittämättömän ilkeytensä, esimerkiksi siittämisen, naisen, avioliiton, käsitellään täällä kunnioituksella, rakkaudella ja luottamuksella. Kuinka oikeastaan voidaan antaa lapsien ja naisten käsiin kirja, jossa on nämä häpeälliset sanat: „Huoruuden tähden pitäköön kukin oman vaimonsa, ja jokainen pitäköön oman miehensä . . . parempi on naida kuin palaa?“ Ja voiko olla kristitty niin kauan kuin ihmisen synty vielä kristillistytetään, s. o. tahrataan käsitteellä saastuttamaton sikiäminen? . . . En tunne yhtään kirjaa, missä sanotaan niin paljon hienoa ja hyvää naiselle kuin Manun lakikirjassa; nämä vanhat harmaaparrat ja pyhimykset ovat kohteliaita naisille tavalla, jota ehkä ei voiteta. „Naisen suu, — on eräässä kohdassa — tytön povi, lapsen rukous, uhrin savu ovat aina puhtaita.“ Toisessa kohdassa: „ei ole mitään puhtaampaa kuin auringon valo, lehmän varjo, ilma, vesi, tuli ja tytön hengitys.“ Ja vihdoin — ehkä sekin pyhä valhe —: „kaikki aukeamat ruumiissa navan yläpuolella ovat puhtaat, kaikki sen alapuolella ovat epäpuhtaita. Vain nuorella tytöllä on koko ruumis puhdas.“

57.

Tapaa kristillisten keinojen epäpyhyyden selvimmässä muodossaan, jos mittaa kristillistä päämaalia Manun lakikirjan päämaalilla, — jos tuo tämän suurimman päämaalivastakohdan voimakkaaseen valaistukseen. Kristinopin arvostelijalle ei säästetä kristinopin halveksittavaksi tekemistä. Sellainen lakikirja kuin Manun syntyy niinkuin jokainen hyvä lakikirja: se kokoo yhteen pitkien vuosisatojen kokemuksen, viisauden ja koemoraalin, se lopettaa, se ei luo enää mitään. Edellytys sen lajin kokoomiseen on tieto siitä, että ne keinot, joilla hankkii hitaasti ja kalliisti voitetulle totuudelle auktoriteetin, ovat perinpohjin eroitetut niistä, joilla tämä totuus todistetaan. Lakikirja ei kerro milloinkaan hyötyä, syitä, kasuistiikkaa lain esihistoriassa: juuri siten se poistaisi käskevän äänensä vaikutuksen, sanansa „sinun täytyy", edellytyksen siihen, että sitä totellaan. Probleemi on juuri tässä. — Kansan kehityksen jossakin määrätyssä kohdassa selittää sen laajimmalta ympärilleen katsova, s. o. taakse- ja eteenpäin katsova kirjoitus, sen kokemuksen päättyneeksi, jonka mukaan tulee — s. o. voi — elää. Sen päämaali on korjata kokeilun ja kovan kokemuksen ajan sato niin rikkaana ja täydellisenä kuin mahdollista. Nyt siis on ennen kaikkea varottava yhä-edelleen-kokeilemista, arvojen sulanaolemistilan jatkumista, koettelemista, valitsemista, arvojen arvostelemista äärettömiin saakka. Tätä vastaan asetetaan kaksinkertainen muuri: toisella kertaa ilmoitus, se on väitös, että näiden lakien järki ei ole syntyisin ihmisistä, että sitä ei ole hitaasti ja erhettyen etsitty ja löydetty, vaan on se jumalallista alkuperää, kokonaan, täydellisesti, ilman historiaa, lahja, ihme, ainoastaan ilmoitettu . . . Sitten traditsiooni, se on väitös, että laki on ollut voimassa ikivanhoista ajoista

saakka, että on puuttuvaa kunnioitusta, rikosta esi-isiä kohtaan epäillä sitä. Lain auktoriteetti perustetaan väitteellä: jumala antoi sen, esi-isät noudattivat sitä. — Sellaisen menettelyn korkeampi järki on tarkoituksessa työntää askel askeleelta takaisin tietoisuus oikeaksi tunnustetusta (s. o. äärettömän ja ankarasti valikoidun kokemuksen kautta todistetusta) elämästä: niin että saavutetaan vaiston täydellinen koneellisuus, — tämä kaiken mestariuden, kaiken elämän taidon täydellisyyden edellytys. Laatia Manun tavoin lakikirja on antaa jollekin kansalle vapaus vastaisuudessa tulla mestariksi, tulla täydelliseksi, — pyrkiä elämän korkeimpaan taitoon. Sitä varten se täytyy tehdä itsetiedottomasti: tämä on jokaisen pyhän valheen päämaali. — Kasteihin järjestäminen, ylin, vallitseva laki, on vain luonnonjärjestyksen vahvistamista, ensiarvoista luonnonlainmukaisuutta, joka ei ole yhdenkään mielivallan, yhdenkään „modernin idean" vallan alaisena. Jokaisessa terveessä yhteiskunnassa eroittautuu, tehden keskinäisesti toisiltaan vaatimuksia, kolme fysioloogisesti eripainoista tyyppiä, joista kullakin on oma terveydenhoitonsa, oma työalansa, oma lajinsa täydellisyydentunnetta ja mestariutta. Luonto, ei Manu, eroittaa toisistaan henkisesti etevämmät, lihaksiltaan ja luonteensävyltään voimakkaammat ja ne, jotka eivät missään suhteessa ole erikoisia, keskinkertaiset, — jälkimmäiset suurena joukkona, edelliset valittuina. Ylimmällä kastilla — kutsun sitä nimellä kaikkein harvimmat — on täydellisenä myöskin harvimpien etuoikeudet: siihen kuuluu edustaa onnea, kauneutta, hyvyyttä maan päällä. Vain henkisimmillä ihmisillä on lupa kauneuteen, kauniiseen: heissä yksin ei hyvyys ole heikkoutta. Pulchrum est paucorum hominum: hyvyys on etuoikeus. Mitään ei voi sitävastoin vähemmän sallia heille kuin rumia tapoja tai pessimististä katsomusta, silmää,

joka rumentaa —, tai edes suuttumusta olioiden yleiskuvasta. Suuttumus on Tshandalan etuoikeus; samoin pessimismi. „Maailma on täydellinen — niin puhuu henkisimpien vaisto, myöntäväinen vaisto —: epätäydellisyys, jokainen laji meidän valtamme alla olevaa, välimatka, välimatkan paatos, Tshandala itse on osa tästä kokonaisuudesta". Henkisimmät ihmiset voimakkaimpina löytävät onnensa siinä, missä toiset löytäisivät perikatonsa: labyrintissa, kovuudessa itseään ja toisia kohtaan, koettamisessa; heidän ilonsa on itsensähillitseminen: askeettisuus käy heissä luonnoksi, tarpeeksi, vaistoksi. Vaikeata tehtävää he pitävät etuoikeutena, leikkiä taakoilla, jotka painavat toiset maahan, on heille virvoitusta ... Tieto — askeettisuuden muoto. — Heidän lajinsa on kunnioitettavin ihmislaji: mikä ei estä, että he ovat iloisimmat, rakastettavimmat. He hallitsevat, eivät senvuoksi, että tahtovat, vaan siksi, että ovat; heille ei ole vapaaehtoista olla toisarvoisia. — Toiset arvojärjestyksessä: ne ovat oikeuden vartioita, järjestyksen ja varmuuden vaalijoita, ne ovat ylhäisiä sotilaita, ennen kaikkea kuningas sotilaan korkeimpana tyyppinä, tuomarina ja lain voimassapitäjänä. Nuo arvoltaan toiset ovat henkisimpien käskyn toimeenpanijoita, lähimpinä heihin kuuluvia, niitä, joiden osaksi on tullut kaikki karkeampi työ hallitsemisessa, — heidän seurueensa, heidän oikea kätensä, heidän parhaat oppilaansa. — Kaikessa tässä, toistan sen vielä kerran, ei ole mitään mielivaltaa, mitään „tehtyä"; mikä toisin on, se on tehtyä, — luontoa on silloin häväisty ... Kastien järjestys, arvojärjestys, muodostaa vain elämän oman korkeimman lain; näiden kolmen tyypin eroittaminen on välttämätön yhteiskunnan ylläpitämiseksi, tekemään mahdollisiksi korkeammat ja korkeimmat tyypit, — vasta oikeuksien erilaisuus on ehtona siihen, että oikeuksia on olemassa. — Oikeus on etuoikeus.

Olemisensa lajissa on kullakin etuoikeutensa. Älkäämme väheksikö keskinkertaisten etuoikeuksia. Elämän kovuus kasvaa korkeuden mukaan, — kylmyys kasvaa, vastuunalaisuus kasvaa. Korkea kultuuri on pyramiidi: se pysyy pystyssä vain leveällä jalustalla, sen kaikkein ensimäisenä edellytyksenä on voimakkaasti ja terveesti tiivistetty keskinkertaisuus. Käsityö, kauppa, maanviljelys, tiede, suurin osa taidetta, sanalla sanoen kaikki, minkä voi lukea ammattitoimekkaisuuteen, viihtyy ainoastaan taitamisen ja halun keskinkertaisuudessa; sellainen olisi siirrettävä poikkeuksien joukkoon, siihen kuuluva vaisto vastustaisi sekä aristokraattisuutta että anarkismia. Olla yleisenä hyötynä, pyöränä, fuktsioonina, siihen on olemassa luonnonmääräys; ei yhteiskunta, vaan sellainen onni, joihin kaikkein useimmat kykenevät, tekee heidät älykkäiksi koneiksi. Keskinkertaiselle on onni olla keskinkertainen; mestaruus yhdessä, erikoisala: luonnollinen vaisto. Syvemmälle hengelle olisi täydellisesti arvoa alentavaa nähdä vastaväitettä jo keskinkertaisuudessa itsessään. Se juuri on ensimäinen välttämättömyys, jotta poikkeuksia voisi olla: se vaatii korkeata kultuuria. Jos poikkeusihminen kohtelee juuri keskinkertaisia lempeämmin kuin itseään ja vertaisiaan, niin se ei ole ainoastaan sydämen säädyllisyyttä, — se on yksinkertaisesti hänen velvollisuutensa... Ketä vihaan enin tämänpäivän roskaväestä? Sosialistiroskaväkeä, Tshandala-apostoleita, jotka turmelevat työmiehen vaiston, ilon, hänen tyytyväisyydentunteensa pienellä olemisellaan, — jotka tekevät hänet kateelliseksi, jotka opettavat hänelle kostoa... Vääryys ei ole milloinkaan erilaisissa oikeuksissa, se on „yhtäläisten“ oikeuksien vaatimisessa... Mikä on huonoa? Mutta minä olen jo sanonut sen: kaikki, mikä syntyy heikkoudesta, kateudesta, kostosta. — Anarkisti ja kristitty on samaa syntyperää...

58.

On todellakin jokin ero, mihin tarkoitukseen valhetellaan: jos sillä ylläpitää tai turmelee. On täysi oikeus pitää kristittyä ja anarkistia yhtäläisinä: heidän tarkoituksensa, heidän vaistonsa tähtää turmelemiseen. Tämän väitteen todistamiseksi ei tarvitse muuta kuin lukea historiaa: se on siinä hirvittävän selvänä. Jos juuri olemme oppineet tuntemaan uskonnollisen lainsäädännön, jonka tarkoituksena oli „ikuistaa" elämän kukoistamisen ensimäinen ehto, yhteiskunnan suuri muodostus, — niin kristinoppi on löytänyt tehtävänsä juuri sellaisen muodostuksen hävittämisessä, koska elämä viihtyi siinä. Siellä piti saattaa pitkäaikaisen kokeilun ja epävarmuuden järjensaalis kaukaisimpien aikain hyväksi ja korjata sato niin suurena, niin rikkaana, niin täydellisenä kuin mahdollista: täällä sitävastoin myrkytettiin sato yhtenä yönä... Se, joka oli vaskea ikuisempi, imperium Romanum, suuremmoisin organisatsiooni-muoto vaikeitten ehtojen alaisena, mitä tähän saakka on saavutettu, ja johon verrattuna kaikki edelläkäypä, kaikki sen jälkeinen on keskeneräistä työtä, hutiloimista, dilettantismia, — nuo pyhät anarkistit ovat tehneet itselleen „hurskaan ansion" siitä, että ovat tuhonneet „maailman", se on imperium Romanumin, kunnes ei ollut kiveä kiven päällä, — kunnes germaanitkin ja muut lurjukset saattoivat tulla sen herroiksi... Kristitty ja anarkisti: molemmat dekadentteja, molemmat kykenemättömiä toimimaan toisin kuin hajoittavasti, myrkyttävästi, huonontavasti, vertaimevästi, molemmat verisen vihan vaistoa kaikkea kohtaan, mikä on pystyssä, suuresti pystyssä, millä on pysyväisyyttä, mikä lupaa elämälle tulevaisuutta... Kristinusko oli imperium Romanumin vampyyri, — se on yhdessä yössä tehnyt tyhjäksi roomalaisten suunnattoman

työn voittaa maa-ala suurelle kultuurille, jolla on aikaa. Eikö yhä vieläkään ymmärretä sitä? Tämä imperium Romanum, jonka me tunnemme, jota Rooman provinsin historia opettaa meitä yhä paremmin tuntemaan, tämä suuren tyylin ihailtavin taideteos, oli alku, sen rakenne oli laskettu todistamaan voimaansa vuosituhansilla, — tähän saakka ei ole vielä milloinkaan rakennettu niin, ei milloinkaan edes uneksittu, että rakennettaisiin samassa määrin sub specie æterni! — Tämä organisatsiooni oli kyllin luja kestämään huonoja keisareita: henkilövaihdos ei saa merkitä mitään sellaisille olioille, — kaiken suuren arkitehtuurin ensimäinen perussääntö. Mutta se ei ollut kyllin luja kestämään turmeluksen turmelevinta lajia, kristittyä... Tämä salainen matelija, joka yössä, usvassa ja kaksimielisyydessä ryömi jokaisen yksityisen kimppuun ja imi hänestä vakavuuden tosia asioita kohtaan, yleensä vaiston realiteetteihin nähden, tämä arka, feminiininen ja makoinen joukkio on askel askeleelta vieroittanut „sielut“ tästä suunnattomasta rakennuksesta, — nuo arvokkaat, nuo miehekkään-ylhäiset luonteet, jotka Rooman asiassa näkivät oman asiansa, oman totisuutensa, oman uljuutensa. Tekopyhä ryömiminen, hartauskokous-salakähmä, synkkä käsite kuten helvetti, viattoman uhraaminen, unio mystica verenjuonnissa, ennen kaikkea koston, Tshandalakoston hitaasti liehdottu tuli — se tuli Rooman herraksi, samanlainen uskonto, jonka edeltäolomuotoa vastaan jo Epikuros oli taistellut. Luettakoon Lukretiusta, jotta ymmärrettäisiin, mitä vastaan Epikuros on taistellut, ei pakanuutta, vaan „kristinoppia“ vastaan, s. o. sielujen turmelemista syy-, rangaistus- ja kuolemattomuuskäsitteellä. — Hän taisteli manalaista kulttia vastaan, koko salaista kristinoppia vastaan, — kieltää kuolemattomuus oli silloin jo todellista lunastusta. — Ja Epikuros olisi voittanut, jokai-

nen kunnioitettava henki Rooman valtakunnassa oli epikuurolainen: silloin ilmestyi Paavali ... Paavali, lihallistunut, neroksi muuttunut Tshandalaviha Roomaa kohtaan, „maailmaa“ kohtaan, juutalainen, ikuinen juutalainen par excellence ... Hänen ymmärryksensä oli siinä, kuinka pienen lahkolaisen kristillisliikkeen avulla juutalaisuuden ohessa voisi sytyttää „maailmanpalon“, kuinka symboolilla „jumala ristillä“ voisi yhteenlaskea suunnattomaksi voimaksi kaiken alemman, kaiken salaisesti kapinallisen, kaikki anarkistisen vehkeilyn perilliset valtakunnassa. „Lunastus tulee juutalaisista.“ — Kristinoppi kaikenlaisten manalaisten kulttien tarjoomismuotona, Osiriksen, suuren äidin, Mithraksen esimerkiksi — ja niiden yhteenlaskemismuotona: tässä taidossa on Paavalin nerokkaisuus. Hänen vaistonsa oli tässä niin varma, että hän säälimättömällä väkivallalla totuutta kohtaan asetti keksimänsä „lunastajan“ suuhun, eikä ainoastaan suuhun, juuri ne ajatukset, joilla nuo Tshandala-uskonnot haltioivat — että hän teki hänestä sellaisen, jonka mithrapappikin saattoi ymmärtää ... Tämä oli hänen silmänräpäyksensä Damaskuksessa: hän ymmärsi tarvitsevansa kuolemattomuususkoa tehdäkseen „maailman“ arvottomaksi, että „helvetti“ käsite tulee vielä Rooman herraksi, — että „tuonpuolisella“ surmataan elämä ... Nihilisti ja risti: ne muodostavat loppusoinnun, eivätkä ainoastaan loppusointua ...

59.

Antiikin maailman koko työ tehty tyhjäksi: minulla ei ole sanoja ilmaistakseni, mitä tunnen näin hirvittävän johdosta. — Ja katsoen siihen, että sen työ oli esityötä, että juuri oli ennätetty laskea perustus vuosituhansien työlle graniittikovalla itsetietoisuudella: antiikin maail-

man koko tarkoitus turhaan! . . . Miksi kreikkalaisia? Miksi roomalaisia? Kaikki edellytykset oppineeseen kultuuriin, kaikki tieteelliset metoodit olivat jo olemassa, suuri, verraton taito lukea oikein oli jo saavutettu — tämä edellytys kultuurin traditsiooniin, tieteen kokonaisuuteen; luonnontiede matematiikan ja mekaniikan yhteydessä oli kukoistamassa, — asiallisuusaistilla, viimeisellä ja arvokkaimmalla kaikista aisteista, oli, koulunsa, jo monisatavuotinen traditsiooninsa! Ymmärretäänkö tätä? Kaikki oleellinen oli löydetty, jotta olisi voitu ryhtyä työhön: — metoodit, täytyy toista se kymmenen kertaa, muodostavat tuon oleellisen, myös vaikeimman, myöskin sen, jota tottumus ja laiskuus kauimmin vastustavat. Mitä me tänään sanomattomalla itsehillitsemisellä, sillä meidän kunkin ruumiissamme on vielä tavalla tai toisella huonot vaistot, kristilliset — olemme valloittaneet takaisin itsellemme, vapaan katseen realiteetteihin nähden, varovaisen käden, kärsivällisyyden ja totisuuden vähäisimmässä, tietämisen koko rehellisyyden — se on jo kerran ollut olemassa! enemmän kuin kaksi vuosituhatta sitten! Ja, sitäpaitsi, hyvä, hieno aisti ja maku! Ei aivotottumuksena! Ei „saksalaisena“ sivistyksenä tolvanatavoilla! Vaan ruumiina, eleenä, vaistona — sanalla sanoen realiteettina . . . Kaikki turhaan! Yksi ainoa yö, ja sitten vain muisto! — Kreikkalaiset! Roomalaiset! Vaiston ylhäisyys, maku, metoodinen tutkimus, järjestämis- ja hallitsemisnerokkuus, usko, tahto ihmistulevaisuuteen, kaikkien kappaleitten suuren myöntämisen toteuttaminen imperium Romanumina, kaikkien aistien havaittavana, suuri tyyli ei enää vain taiteena, vaan todellisuudeksi, totuudeksi, elämäksi käyneenä . . . — Ja tätä ei yhtenä yönä hävittänyt luonnonmullistus. Sitä eivät tallanneet maahan germaanit ja muut kämpäjalat! Vaan viekkaat, hiipivät, näkymättömät, verettömät vam-

pyyrit turmelivat sen! Sitä ei voitettu, — imettiin vain tyhjiin! . . . Kätketty kostonhimo, pieni kateus tullut herraksi! Kaikki katala, itsestään kärsivä, huonojen tunteitten rankaisema, sielun koko ghettomaailma päässeenä yhdellä erää voittoon! — — Luettakoon vain jotakin kristillistä agitaattoria, pyhää Augustinusta esimerkiksi, jotta ymmärrettäisiin, tunnettaisiin hajusta, mitkä siivottomat veitikat ovat täten tulleet herroiksi. Pettyisi perinpohjin, jos epäiltäisiin, että kristillisen liikkeen johtajilta puuttuisi hiukankin älyä: — oi, he ovat viisaita, viisaita aina pyhyyteen saakka, nämä herrat kirkkoisät! Aivan toista se on, mitä heiltä puuttuu. Luonto ei ole pitänyt heistä huolta, — se unhoitti antaa heille kunnioitettavien, säädyllisten, puhtaitten vaistojen häveliään myötäjäislahjan . . . Meidän kesken, he eivät ole edes miehiä . . . Jos Islam halveksii kristinoppia, niin sillä on tuhat kertaa oikeus siihen: Islamilla on edellytyksenä miehiä . . .

60.

Kristinoppi on riistänyt meiltä antiikisen kultuurin sadon, se on myöhemmin riistänyt meiltä myös Islamkultuurin sadon. Espanjan ihmeellinen maurilainen kultuurimaailma, meille oikeastaan läheisempi, meidän aistiamme ja makuamme enemmän miellyttävä kuin Rooma ja Kreikka, tallattiin maahan (— en sano mitkä jalat tallasivat sen —), miksi? siksi, että se sai kiittää ylhäisiä, miehekkäitä vaistoja synnystään, siksi että se myönsi elämän, ja vieläpä maurilaisen elämän omituisilla ja raffineeratuilla kalleuksilla! . . . Ristiritarit voittivat myöhemmin jonkin, minkä edessä heidän paremmin olisi sopinut maata tomussa, — kultuurin, johon verrattuna itse yhdeksästoista vuosisatamme pi-

täisi tuntea itsensä hyvin köyhäksi, hyvin jälkeenjääneeksi. — Tosin, he tahtoivat saalista: itä oli rikas... Voi olla huoletta! Ristiretket — korkeampaa merirosvoutta, ei muuta! Saksalainen aateli, viikinkiaatelia perinpohjin, oli siinä mielialallaan: kirkko tiesi vain liian hyvin, millä saa saksalaisen aatelin... Saksalainen aateli, alati kirkon henkivartija, alati kirkon kaikkein huonoimpien vaistojen palveluksessa, mutta hyvästä maksusta... Juuri saksalaisten miekkojen, saksalaisen veren ja rohkeuden avulla, on kirkko käynyt verivihollisuussotaansa kaikkea ylhäistä vastaan maan päällä! Tässä kohdassa on kokonainen joukko katkeria kysymyksiä. Saksalainen aateli on melkein poissa korkeamman kultuurin historiasta: syyn arvaa... Kristinusko, alkohooli — turmelemisen molemmat suuret keinot... Itsessäänhän ei pitäisi olla mitään valintaa Islamiin ja kristinoppiin nähden, yhtä vähän kuin arapialaiseen ja juutalaiseen nähden. Se on jo ennakolta ratkaistu: kenellekään ei ole vapaaehtoista valita tässä. Joko on Tshandalaa, tai ei ole sitä... „Sotaa Rooman kanssa aina veitseen saakka! Rauhaa, ystävyyttä Islamin kanssa“: niin tunsi, niin toimi tuo suuri vapaa-ajattelija, nero Saksan keisarien joukossa, Fredrik toinen. Kuinka? täytyykö saksalaisen ensin olla nero, ensin olla vapaa-ajattelija tunteakseen säädyllisesti? En ymmärrä, kuinka saksalainen on milloinkaan voinut tuntea kristillisesti...

61.

Tässä täytyy koskettaa saksalaisille vielä sata kertaa kiusallisempaa muistoa. Saksalaiset ovat riistäneet Europalta viimeisen suuren kultuurisadon, jonka Europa olisi voinut korjata, — renessansin. Ymmärretäänkö vihdoin, tahdotaanko ymmärtää, mitä renessansi oli?

Kaikkien kristillisten arvojen uudestaan arvioiminen, koe kaikilla keinoilla, kaikilla vaistoilla, kaikella nerolla saada vastakkaisarvot, ylhäiset arvot voittoon . . . Tähän saakka oli olemassa vain tämä suuri sota, tähän saakka ei ollut olemassa mitään ratkaisevampaa kyseeseenasettamista kuin renessansin, — minun kysymykseni on sen kysymys —: ei ollut myöskään milloinkaan perusteellisempaa, suorempaa, ankarampaa, koko rintamalla ja keskukseen tähdättyä hyökkäyksen muotoa! Hyökätä ratkaisevimman paikan, itse kristinopin istuimen, kimppuun, asettaa täällä ylhäiset arvot valta-istuimelle, s. o. siellä-istuvien vaistoihin, sisäisimpiin tarpeisiin ja pyyteisiin . . . Näen edessäni mahdollisuuden, jolla on aivan ylimaaillmallinen lumo ja väriloiste: — minusta tuntuu kuin se säteilisi raffineeratun kauneuden kaikissa väristyksissä, siinä on taide tarttunut työhön, niin jumalallisesti, niin saatanallisen jumalallisesti, että turhaan etsii halki vuosituhansien vielä toista sellaista mahdollisuutta; näen näytelmän, niin nerokkaan, samalla niin ihmeellisen oudon, että se antaisi kaikille Olympon jumaluuksille aiheen kuolemattomaan nauruun — Cesare Borgia paavina... Ymmärretäänkö minut?... No niin, se olisi ollut se voitto, jota minä yksin tänään toivon —: sillä olisi kristinoppi ollut hävitetty! — Mitä tapahtui? Saksalainen munkki, Luther, tuli Roomaan. Tämä munkki, epäonnistuneen papin kaikki kostonhimoiset vaistot ruumiissaan, nousi Roomassa renessansia vastaan... Sensijaan, että syvimmällä kiitollisuudella olisi ymmärtänyt sen suunnattoman, mikä oli tapahtunut, kristinopin voittamisen sen omalla istuimella, — ymmärsi hänen vihansa ottaa vain ravintoa tästä näytelmästä. Uskonnollinen ihminen ajattelee aina vain itseään. — Luther näki paavikunnan turmeluksen, kun vastakohta juuri oli saavutettavissa: vanha turmelus, pecca-

tum originale, kristinoppi, ei ollut enää paavin istuimella! Vaan elämä! Elämän riemuvoitto! Kaikkien korkeitten, kauniiden, rohkeiden asiain myöntäminen!... Ja Luther *korjasi kirkon jälleen entiselleen*: hän karkasi sen kimppuun... Renessanssi — tapahtuma vailla tarkoitusta, suuri *turhaanraukeaminen*! — Ah näitä saksalaisia, mitä ne ovat meille jo maksaneet! Tyhjiin — se oli aina saksalaisten *työtä*. — Uskonpuhdistus; Leibniz; Kant ja tuo niin sanottu saksalainen filosofia; „vapaus"-sota; valtakunta — joka kerta tyhjiin jokin, joka jo oli olemassa, jokin *entiselleen palauttamaton*... He ovat *minun* vihollisiani, nämä saksalaiset, tunnustan sen: halveksin heissä käsitteen ja arvojen epäpuhtauden jokaista lajia, *pelkuruutta* jokaiseen rehelliseen myöntämiseen ja kieltämiseen nähden. He ovat, melkein jo vuosituhannen, sekoittaneet ja hämmentäneet kaiken, mihin sormineen ovat tarttuneet, heidän omallatunnollaan on kaikki puolinaisuudet — kolmekahdeksasosaisuudet! — joista Europa on sairas, — heidän omallatunnollaan on myöskin mauttomin laji kristinoppia, mitä on olemassa, parantumattomin, kumoamattomin, protestanttisuus... Ellei milloinkaan päästä kristinopista, niin saksalaiset ovat siihen syypäät...

62.

— Täten olen lopussa ja langetan tuomioni. Minä *tuomitsen* kristinopin, minä lausun kristillistä kirkkoa vastaan hirvittävimmän kaikista syytöksistä, mitä yksikään syyttäjä milloinkaan on lausunut. Se on minulle korkein ajateltavissa oleva turmelus, sillä on ollut tahto äärimmäiseen mahdolliseen turmelukseen. Kristillinen kirkko ei jättänyt turmeluksellaan mitään rauhaan, se

on tehnyt jokaisesta arvosta arvottomuuden, jokaisesta totuudesta valheen, jokaisesta rehellisyydestä sielunalhaisuuden. Uskallettakoon minulle muistuttaa vielä sen „humaanisia“ siunauksia! Poistaa yhtäkään hädänalaisuutta, se soti sen syvimpiä harrastuksia vastaan, se eli hädänalaisuuksista, se loi hädänalaisuuksia ikuistaakseen itsensä... Synnin madon esimerkiksi: tällä hädänalaisuudella on vasta kirkko rikastuttanut ihmiskuntaa! — „Sielujen yhtäläisyys jumalan edessä“, tämä valheellisuus, tämä kaikkien halpamielisten kaunan tekosyy, tämä käsitteen räjähdysaine, joka viimein on käynyt vallankumoukseksi, moderniksi ideaksi ja koko yhteiskuntajärjestyksen alenemisperiaatteeksi, — on kristillistä dynamiittia... Kristinopin „humaaniset“ siunaukset! Kurittaa humaanisuus ristiriitaisuudeksi itsensä kanssa, itsesaastutustaidoksi, tahdoksi valheeseen mistä hinnasta tahansa, vastahakoisuudeksi, kaikkien hyvien ja rehellisten vaistojen halveksimiseksi! Ne ovat minusta kristinopin siunauksia! — Loiselämä kirkon ainoana tapana; juoden kalvetustauti-, „pyhyys“-ihanteellaan kaiken veren, kaiken rakkauden, kaiken elämäntoiveen; tuonpuoleinen tahtona jokaisen realiteetin kieltämiseen; risti tunnusmerkkinä manalaisimmasta salaliitosta, mitä milloinkaan on ollut, — terveyttä, kauneutta, sopusointuisuutta, urhoollisuutta, henkeä, sielun hyvyyttä, elämää itseään vastaan...

Tämän iankaikkisen syytöksen kristinoppia vastaan tahdon kirjoittaa kaikille seinille, missä vain seiniä on, — minulla on kirjaimia, jotka tekevät sokeatkin näkeviksi... Minä kutsun kristinoppia ainoaksi suureksi kiroukseksi, ainoaksi suureksi sisäiseksi turmelukseksi, ainoaksi suureksi kostonvaistoksi, jolle yksikään keino ei ole kylliksi myrkyllinen, salainen, manalainen, pieni, — minä kutsun sitä ihmiskunnan ainoaksi kuolemattomaksi häpeäpilkuksi...

Hinta ~~1:25~~

20–